

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет обліку та фінансів

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної роботи

на здобуття ступеня вищої освіти Магістр

на тему: «Управління капіталом комерційного банку»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньо-професійною програмою
Фінанси, банківська справа та страхування
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа
та страхування
ступеня вищої освіти Магістр
групи 1
Телятник М. Ю.
Керівник: Дроботя Я. А.

Полтава - 2021 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	
1.1. Економічна сутність капіталу комерційних банку, його види та складові.....	8
1.2. Сутність та напрями управління капіталом комерційного банку.....	13
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	
2.1. Оцінка складу, структури та динаміки капіталу комерційного банку	20
2.2. Аналіз ефективності використання капіталу комерційного банку.....	33
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛУ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	
3.1. Розробка стратегії управління капіталу комерційного банку.....	40
3.2. Управління банківським капіталом на операційному рівні.....	47
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61
ДОДАТКИ.....	67

ВСТУП

Актуальність теми. Наявність в Україні певних політичних, фінансово-економічних проблем, а також недосконалість політики банківського нагляду з боку держави загострили потребу раціоналізації капіталу для комерційних банків. Негативні аспекти впливу на банківництво та ризики збитків в результаті зовнішніх і внутрішніх чинників впливу особливо гостро формують проблематику стосовно розробки ефективної системи управління формуванням і використанням власного, залученого та позикового капіталу комерційного банку, адже перебування обсягів капіталу в межах нормативів – це ще не запорука фінансової стійкості, ліквідності та прибутковості діяльності банку. Варто також акцентувати, що капітал банку та його оптимальні обсяги – запорука стабільності, захисту інтересів вкладників, подушка безпеки для банківської установи, підґрунтя для розвитку активних операцій банку. Саме тому, вважаємо, що проблематика управління капіталом як постійних баланс між ефективністю його формування, використання та ризиками банку є значимою для банку і актуальною для дослідження.

Питанням визначення змісту менеджменту капіталу банку займалися такі відомі вчені, як: М.Д. Алексеєнко, І.О. Бланк, О.Д. Вовчак, К.О. Волохата, А.М. Герасимович, О.Л. Малахова, О.А. Нужна, Л.О. Савіна, І.В. Сало, Т.О. Щибиволок. Питання процесу капіталізації комерційних банків, формування стратегій та створення раціонального розміру ресурсної бази банку розглядали такі науковці як: О.В. Васюренко, Т. Д. Косова, В.І. Міщенко. Т.Р. Цалко та Т.О. Харченко досліджували управління капіталу банку із погляду фінансового планування.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана в межах програми науково-дослідних робіт кафедри фінансів, банківської справи і страхування за темою “Удосконалення механізму фінансової діяльності підприємств, організацій, установ”.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження сутності управління капіталом комерційного банку, основних його рис, з'ясування етапів та методів управління капіталом комерційного банку, оцінка фінансово-економічного стану банку, аналіз структури його капіталу та пошук шляхів удосконалення менеджменту фінансових ресурсів.

Для досягнення поставленої мети передбачається формулювання і розв'язання наступних наукових та практичних завдань:

- визначити економічний зміст сутності капіталу банку, його складових та функцій;
- з'ясувати значення та сутність управління капіталом банку;
- охарактеризувати ключові етапи управління капіталом банку;
- дослідити фінансовий стан, а також склад та структуру капіталу банку;
- за системою показників оцінити ефективність використання капіталу банку;
- обґрунтувати методичні підходи до побудови стратегії управління капіталом банку;
- охарактеризувати методи оптимізації структури капіталу банку.

Предмет і об'єкт дослідження. Об'єктом проведеного дослідження є процес управління капіталом комерційного банку. Предметом означеного дослідження є методичні аспекти, які пов'язані з формуванням та управлінням капіталу банку, визначенням його оптимальної структури та пошуком шляхів її удосконалення.

Методи дослідження. За період написання кваліфікаційної роботи використовувалися наступні методи дослідження: абстрактно-логічний (під час узагальнення аспектів теоретичного спрямування); графічний метод, системний підхід; порівняння, зіставлення, аналіз, синтез. Також за час виконання дипломної роботи набули використання підходи вертикального, горизонтального дослідження, використовувались програми Microsoft Word, Microsoft Excel.

Інформаційна база дослідження. Інформаційною основою дослідження під час узагальнення теоретичних аспектів стали погляди науковців стосовно

управління капіталом, стосовно його функцій та складових, стосовно ефективності управління капіталом та подальшого удосконалення менеджменту банківського капіталу. Окрім того за період здійснення дослідження використовувалась законодавча база пов'язана з даною проблематикою.

Основою здійснення практичного дослідження виступила звітність АТ “Полтава-банк”, м. Полтава.

Наукова новизна та практичне значення одержаних результатів. Наукові результати отримані за час здійснення процесу написання дипломної роботи визначають новизну даної роботи і винесені на захист, зокрема до них належать:

- узагальнення поглядів науковців стосовно поняття “банківський капітал” та уточнення його сутності;
- уточнення класифікаційних ознак банківського капіталу;
- узагальнення напрямків і методів управління банківським капіталом;
- аналіз шляхів підвищення рівня управління банківським капіталом;
- дослідження процесу розробки і впровадження стратегії управління капіталом;
- аналіз процесу управління капіталом на операційному рівні;
- дослідження процесу оптимізації структури банківського капіталу;
- обґрунтування заходів оптимізації мінімізації банківських ризиків при управлінні капіталом.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота – самостійне дослідження, яке має наукове спрямування, а розробки і пропозиції дослідження є авторськими.

Апробація результатів дослідження. Позитивні оцінки стосовно дослідження та розробок, пропозицій були отримані під час оприлюднення на конференціях, а саме: Всеукраїнська науково-практична конференція “Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституціональних змін” (22 жовтня 2020 р., м. Полтава), VII Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених “Наукове забезпечення розвитку національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики” (29 жовтня 2020 р., м. Полтава), VIII Всеукраїнська науково-практична конференція молодих

вчених “Наукове забезпечення розвитку національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики” (28 жовтня 2021 р., м. Полтава).

Публікації. Результати проведеного дослідження опубліковані у вигляді наукових праць загальним обсягом 1,1 др. арк., у тому числі стаття у фаховому виданні (0,7 др. арк.) і матеріали конференцій – тези доповідей, загальним обсягом 0,4 др. арк.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел, який нараховує 61 найменування, містить 33 таблиць, 11 рисунків, 9 додатків. Основний зміст роботи викладено на 60 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

1.1. Економічна сутність капіталу комерційного банку, його види та складові

Діяльність банківської установи розпочинається із формування власного капіталу, для здійснення активних операцій з ціллю отримання прибутку банку також потрібен залучений і позиковий капітал. Отже, капітал – є вагомим аспектом функціонування банку. Деякі науковці під поняттям капітал розуміють сукупність власних коштів банку, інші трактують банківський капітал як сукупності власних і позикових коштів. У межах табл. 1.1. нами узагальнено основні підходи до трактування сутності поняття “банківський капітал”.

Таблиця 1.1

Підходи щодо визначення поняття “банківський капітал”

Автор, джерело	Сутність поняття
Р. Ф. Турко [1, с. 315]	Капітал є важливим фактором, що впливає на надійність та стійкість банку і саме тому перебуває під наглядом державних органів, які здійснюють нагляд за діяльністю банківської системи
В. Коваленко та В. Прадун [26]	Капітал являє собою сукупність банківських ресурсів у матеріально-речовій формі, у формі нематеріальних та фінансових активів, що виражені у грошовій формі, сформовані за рахунок власних коштів, залучених і позичених коштів на грошовому ринку, які використовуються банком для здійснення банківської діяльності задля одержання прибутку
А. Мороз, М. Савлук, М. Пуховкіна [38, с. 46]	Капітал – це фонди, які створюються банками для забезпечення фінансової стійкості підприємницької та господарської діяльності, а також прибуток поточного року і минулих років
В. Стельмах, В. Альошин [49, с. 167]	Капітал – сукупність різних видів грошових капіталів, засобів, які використовує банк у вигляді банківських ресурсів для забезпечення своєї діяльності, здійснення різноманітних банківських операцій і отримання прибутку. Складається з власного капіталу банку і залучених коштів. Іноді під банківським капіталом розуміють тільки власний капітал
Закон України “Про банки і банківську діяльність” [42]	Капітал банку – власні кошти, залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань

Продовж. табл. 1.1

О. Васюренко [7, с. 57]	Банківський капітал – це фонд ресурсів, що були внесені засновниками, акціонерами (учасниками) банку, і належать їм
Л. Примостка [45, с. 117]	Капітал є власними коштами акціонерів (власників банку), внесені ними на свій ризик з метою отримання доходів
М. Алексеєнко [2, с. 151]	Капітал банку – це кошти і виражена у грошовій формі частка майна, що перебуває у розпорядженні банків і використовується ними для здійснення операцій із розміщення коштів та надання послуг з метою одержання прибутку
Ж. Довгань [19, с. 253]	Капітал банку – сукупність внесених власниками – учасниками капіталу власних коштів, які зростають у результаті ефективної банківської діяльності у процесі капіталізації прибутку, а також за рахунок додаткових вливань з боку учасників
А. Загородний, Г. Вознюк [47, с. 702]	Капітал – сукупність коштів, які знаходяться в розпорядженні банків і використовуються ними для кредитних, інвестиційних та інших операцій
В. В. Кисельов [11, с. 196]	Капітал – це засоби, які внесені власниками банку і складаються зі статутного, резервного та інших фондів, а також нерозподіленого прибутку

Отже, узагальнюючи погляди науковців щодо сутності поняття капіталу варто сказати, що банківський капітал – сукупність власних, залучених і позикових ресурсів комерційного банку, втілених в капіталі та інвестованих в активи з ціллю формування банківської установи та її подальшого функціонування шляхом проведення активних операцій з метою отримання прибутку.

Банківський капітал виконує три головні функції: захисну, регулюючу та комерційну. Захисна функція є найбільш важливою в розрізі особливостей діяльності банківських установ. Банківський капітал слугує резервом для виплат компенсацій у разі виникнення зобов'язань або банкрутства банку, тобто забезпечує платоспроможність і ведення основної діяльності банківської установи, страхує та захищає інтереси клієнтів. НБУ регулює обсяги капіталу банків за допомогою певних економічних нормативів з метою забезпечення надійності та платоспроможності банківських установ, що і передбачає регулюючу функцію [44]. Саме тому, що капітал банку є настільки важливим фактором ефективної банківської діяльності, він перебуває під жорстким контролем державних органів, які здійснюють нагляд за діяльністю банківської

системи [44]. Комерційна функція капіталу полягає у ефективному використанні банківського капіталу для забезпечення максимального розміру доходу, адже у банківських установ, як і інших підприємств, головною метою діяльності є отримання прибутку. Зазначимо, що багатофункціональність банківського капіталу спричинена неоднорідністю видів капіталу, які наведені в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Класифікація капіталу банку

Класифікаційна ознака	Складові капіталу
За організаційно-правовою формою діяльності банку	- акціонерний капітал;
	- пайовий капітал
За формою інвестування	- капітал у грошовій формі;
	- капітал у матеріально-речовій формі;
	- капітал у формі фінансових активів
За формою власності	- приватний капітал;
	- колективний капітал;
	- державний капітал
За походженням	- національний капітал;
	- іноземний капітал
За способом розрахунку	- приписний капітал;
	- статутний капітал;
	- регулятивний капітал

Розглядаючи капітал за організаційно-правовою формою банку, то згідно Закону України “Про банки і банківську діяльність” комерційні банки можуть бути створені лише у наступних формах: публічне акціонерне товариство або кооперативний банк [42]. Відповідно капітал може поділятися на акціонерний та пайовий. Акціонерний капітал формують за рахунок випуску та розміщення акцій банку. У більшості випадків він створений за рахунок акціонерних товариств, так як вони є більш популярною організаційно-правовою формою серед банківських установ, адже перевагою даного виду капіталу є те, що власники можуть отримувати емісійний дохід шляхом випуску нових акцій. У свою чергу, пайовий капітал створений шляхом внесення коштів і майна у статутний капітал банку. Особливістю даної організаційно-правової форми є те, що засновники банку несуть відповідальність в межах свого внеску, однак банки з пайовим капіталом зустрічаються досить рідко.

За походженням капіталу розрізняють національний капітал та іноземний капітал. Згідно Закону України “Про банки та банківську діяльність” для створення банку з іноземним капіталом необхідно, щоб його засновники отримали попередній дозвіл НБУ, при цьому більше 10% акцій повинні належати нерезидентам [42]. Банки з іноземним капіталом можуть створюватися лише у формі публічних акціонерних товариств.

Залежно від форми інвестування капітал може мати: грошову форму (займає найбільшу частку в структурі банку), матеріально-речову форму (включає будівлі, споруди, обладнання тощо), форму фінансових активів (включає внески до капіталу акцій, облігації, інші цінні папери).

За способом розрахунку виділяють приписний, статутний та регулятивний капітал. Приписний капітал розглядають як суму грошових коштів у вільно конвертованій валюті, яка надана іноземним банком філії для її акредитації [42].

Статутний капітал – це сплачена грошовими внесками учасників банку вартість акцій, паїв банку в розмірі, визначеному статутом. НБУ затверджує його мінімальний розмір на момент державної реєстрації юридичної особи, яка має намір здійснювати банківську діяльність, на суму 500 млн. грн [43]. За умови недостачі розміру статутного капіталу банківська установа проводить додатково емісію акцій або за рахунок банківського прибутку збільшує обсяг власного капіталу. Статутний капітал слугує головним джерелом грошових ресурсів для забезпечення витрат на початкових етапах діяльності банку в процесі його заснування. Іншою головною ознакою є його можливість виступати гарантом платежів банку за своїми зобов'язаннями.

Регулятивний капітал – сукупність основного та додаткового капіталів, складові яких визначаються Законом України “Про банки та банківську діяльність” та нормативно-правовими актами Національного банку України [42].

Законом визначено такі складові банківського капіталу (рис. 1.1.).

У залежності від джерел формування капіталу розрізняють власний капітал, залучений капітал та позичений капітал. До особливостей власного

капіталу належать вичерпність (основою для його збільшення виступають додаткові внески засновників банку та нерозподілений прибуток) та стабільність. Основний капітал вважають найстабільнішою складовою через те, що його елементи є незмінними, тобто не підлягають передаванню, перерозподілу та повинні повністю покривати поточні збитки.

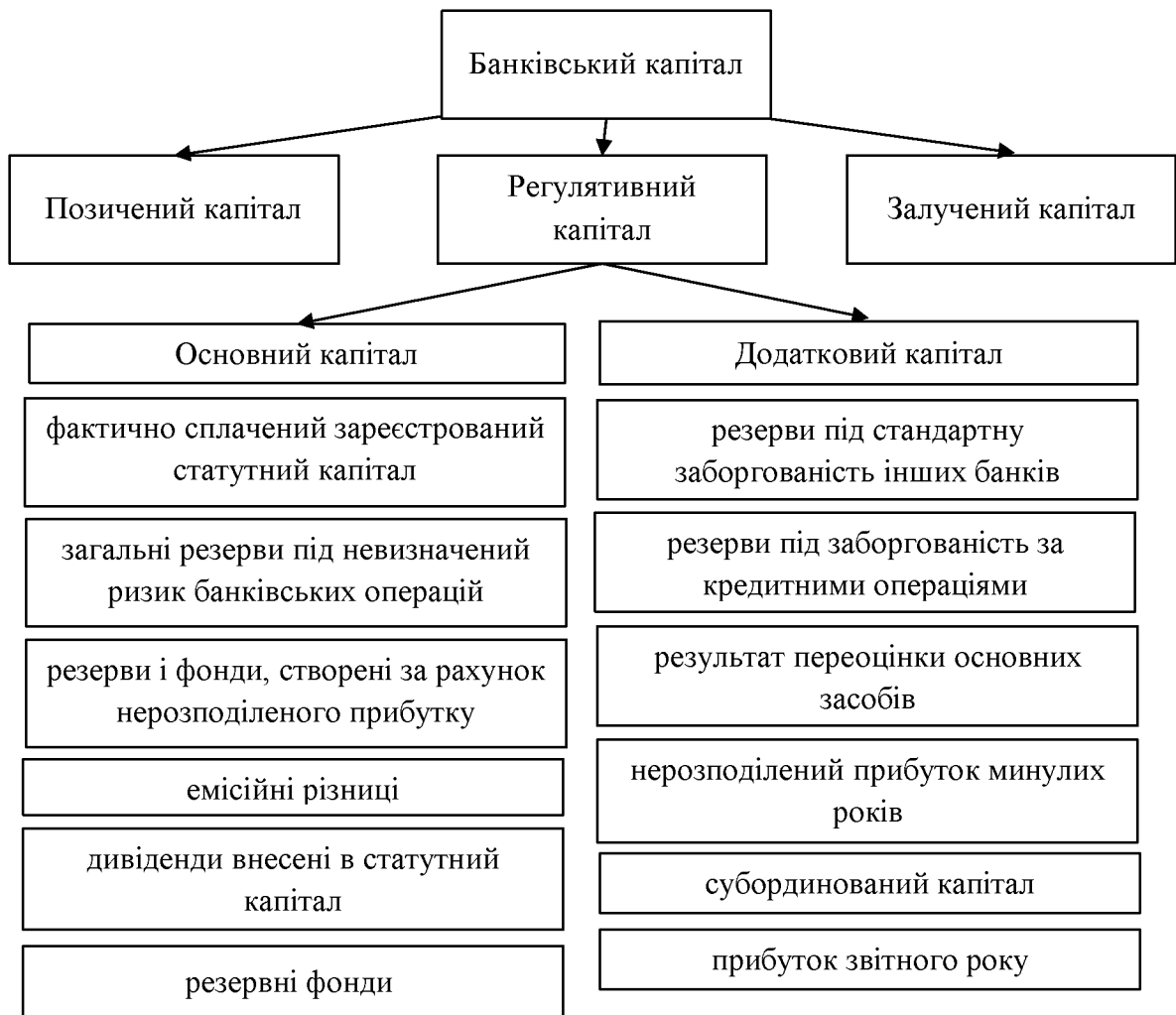

Рис. 1.1. Складові банківського капіталу

Залучений капітал складається з залучених вільних коштів фізичних і юридичних осіб. Хоча банк здатний залучати необмежену кількість залученого капіталу, проте чим більший розмір залученого капіталу у загальній структурі, тим більший ризик неспроможності банківської установи відповідати за своїми зобов'язаннями.

Позичений капітал являє собою сукупність позикових коштів від НБУ, інших банків та позикових коштів, отриманих на грошових ринках [42].

Отже, можна зробити висновок, що банківський капітал значно відрізняється від капіталу у підприємств. Він має більше значення та вплив як на самий банк, так і на економічну систему країни, що призводить до більш жорсткого регулювання з боку держави. Так, як капітал банку являє собою складну систему різних елементів, то керівникам потрібно здійснювати системне регулювання, а не проводити корегування окремих його частин.

1.2. Сутність та напрями управління капіталом комерційного банку

Вважаємо, що управління капіталом – це постійне маневрування між оптимізацією капіталу, ефективністю його використання на стратегічному та операційному рівні з використанням конкретних стратегій, методів та інструментів здійснення управління. Метою управління капіталом комерційних банків виступає підтримання прийнятних рівнів ризиків та достатності капіталу та їх покриття, а також дотримання встановлених НБУ економічних нормативів [60, с. 125].

Здійснюючи управління капіталом комерційного банку менеджер постійно маневрує між рівнем ризику та достатністю капіталу, а також дотримується встановлених НБУ економічних нормативів. В основу проведення менеджменту капіталу покладено виконання таких завдань, як:

- 1) оцінка достатності капіталу, його оптимізація та планування напрямків використання капіталу в межах активних операцій;
- 2) оцінка існуючих ризиків, що здійснюють вплив на формування і використання капіталу банку;
- 3) тестування стійкості щодо зовнішніх та внутрішніх факторів ризиків;
- 4) формування системи управління капіталом банку на стратегічному та операційному рівні [5, 10, 32].

Вчені розмежовують управління капіталом банків на певні рівні (рис. 1.2).

Банківське управління державного рівня являє собою одну з функцій НБУ, яке полягає у формуванні певних систем нормативів, які регулюють діяльність банків, визначенні загальних принципів ведення банківської діяльності, здійсненні банківського нагляду як на рівні окремого банку, так і системи в цілому, встановленні відповідальності за порушення банківського законодавства [44].

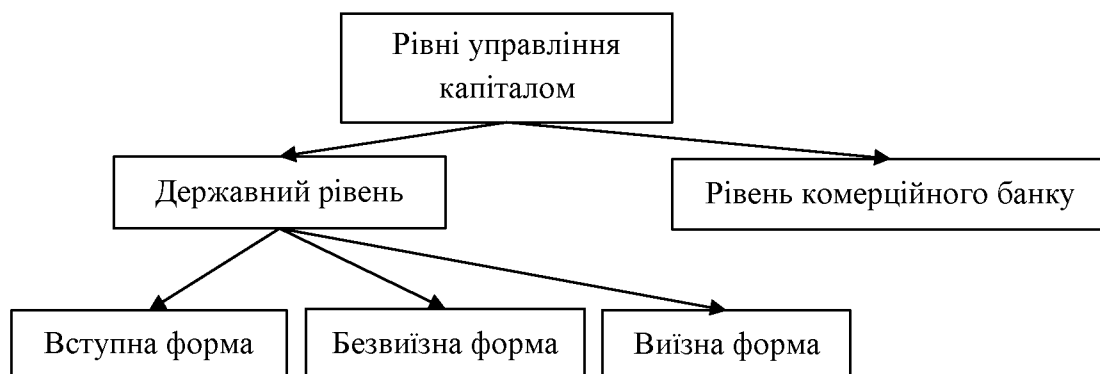

Рис. 1.2. Рівні управління капіталом комерційних банків

Банківське управління державного рівня включає наступні процеси:

- реєстрація банку;
- ліцензування банку;
- здійснення моніторингу банку;
- визначення рейтингової оцінки банку;
- вживання заходів щодо усунення недоліків роботи банку (як примусових, так і непримусових);
- ліквідація банку в разі банкрутства або відкликання ліцензії [44].

Головна мета банківського контролю полягає у забезпеченні безпеки і фінансової стабільності банківської системи, а також захисті інтересів вкладників і кредиторів банків [43].

Вступний контроль є однією із форм банківського управління державного рівня, яке полягає у формуванні вимог щодо заснування банківської установи (вимоги щодо мінімального обсягу статутного капіталу, джерел внесків засновників та їх складу та інше), необхідної кваліфікації співробітників банку (наявність фінансової освіти тощо), певних технічних

питань та умов, за яких НБУ або надає ліцензію на ведення банківської діяльності, або відмовляє у наданні ліцензії [60, с. 126].

Безвиїзний або дистанційний контроль полягає у встановленні певних заборон або обмежень щодо деяких видів банківської діяльності, а також обсягів резервів для відшкодування можливих втрат за позиками комерційних банків, які порушують економічні нормативи тощо. Безвиїзний контроль виступає системою раннього попередження для НБУ [60, с. 126]. Якщо на даному етапі було виявлено кризову ситуацію в банківській установі, то НБУ застосовує превентивні заходи з метою вчасного усунення проблем банку.

Виїзний контроль застосовується лише у крайніх випадках та полягає у проведенні інспектування банківських установ для організаційного зміцнення та фінансового оздоровлення. Інспекція може включати перевірку достовірності фінансової звітності банку, перевірку щодо дотримання банківської установи законів і нормативних актів, оцінку надійності, ліквідності та стійкості фінансового стану, а також ефективності управління банком [60, с. 126].

У статті 58 Закону України “Про Національний банк України” зазначено, що з метою підвищення стійкості банків у період фінансової та економічної нестабільності, створення ними запасу капіталу для підвищення спроможності протистояти ризикам НБУ встановлює економічні нормативи [44]. Відповідно економічними нормативами діяльності банків є показники, що встановлюються НБУ з метою регулювання банківської діяльності, а також моніторингу окремих банків або банківської системи в цілому. Вони забезпечують контроль над регулятивним капіталом, ліквідністю, ризиками, наданням кредитів, інвестиціями капіталу. Нормативи регулювання капіталу подані в табл. 1.3.

Норматив регулятивного капіталу (Н1) є одним із важливих показників функціонування комерційного банку, який полягає у забезпеченні покриття усіх фінансових ризиків та виконує захисну функцію вкладів, забезпечує високий рівень фінансової стійкості та стабільності банківської діяльності [24].

Норматив достатності регулятивного капіталу (Н2), який необхідний для

попередження банку про надмірне перевищення передачі комерційним банком ризику кредитування та ризику неповернення банківських активів на кредиторів і вкладників комерційного банку.

Таблиця 1.3

Нормативи капіталу банківських установ

Нормативи		Нормативне значення	Метод розрахунку
Н1	Регулятивний капітал	не менше 0,5 млрд. грн.	Сума основного та додаткового капіталу
Н2	Норматив достатності регулятивного капіталу, %	не менше 10 %	$H_2 = \frac{\text{Регулятивний капітал}}{\text{Сумарні активи}} * 100\%$
Н3	Норматив достатності основного капіталу, %	не менше 7%	$H_3 = \frac{\text{Основний капітал}}{\text{Сумарні активи}} * 100\%$

Норматив достатності регулятивного капіталу визначається відношенням регулятивного капіталу до сумарних активів і позабалансових інструментів, зважених за ступенем кредитного ризику та зменшених на суму створених резервів за активними операціями [24].

Норматив достатності основного капіталу (Н3) є схожим до нормативу Н2. Він розраховується як співвідношення основного капіталу банку до суми активів і позабалансових зобов'язань, зважених на відповідні коефіцієнти кредитного ризику [24].

Недоліком вітчизняної практики щодо встановлення економічних нормативів є те, що не проводиться розрахунок ринкових ризиків та їхнє обмеження капіталом.

В управлінні капіталом на рівні комерційного банку важливе місце займає процес формування капіталу та покращення якості його структури. Іноземні банківські установи застосовують різні спеціальні методики управління капіталом банків. Їх головною ознакою є комплексність і враховування усіх факторів ризику [23, с. 38]. З метою удосконалення процесу залучення капіталу банку можна використовувати різні підходи (рис. 1.3).

Для вітчизняних банків найбільш характерним є використання наступних методів нарощування капіталу: метод внутрішніх джерел поповнення капіталу та метод зовнішніх джерел поповнення капіталу [32, с. 156].

Розглядаючи метод внутрішніх джерел, то найдорожчим елементом серед серед них є акціонерний капітал. Відповідно для банку вигідніше збільшувати капітал за рахунок інших складових елементів. До найбільш ефективних способів нарощування капіталу відносять реінвестування прибутку, тобто використання нерозподіленого прибутку банку. Даний спосіб дозволяє уникати ризикового випуску нових акцій та збільшення акціонерів – власників банку. Значним недоліком реінвестування прибутку є значне зменшення виплат по акціям, що може не задовольнити акціонерів.

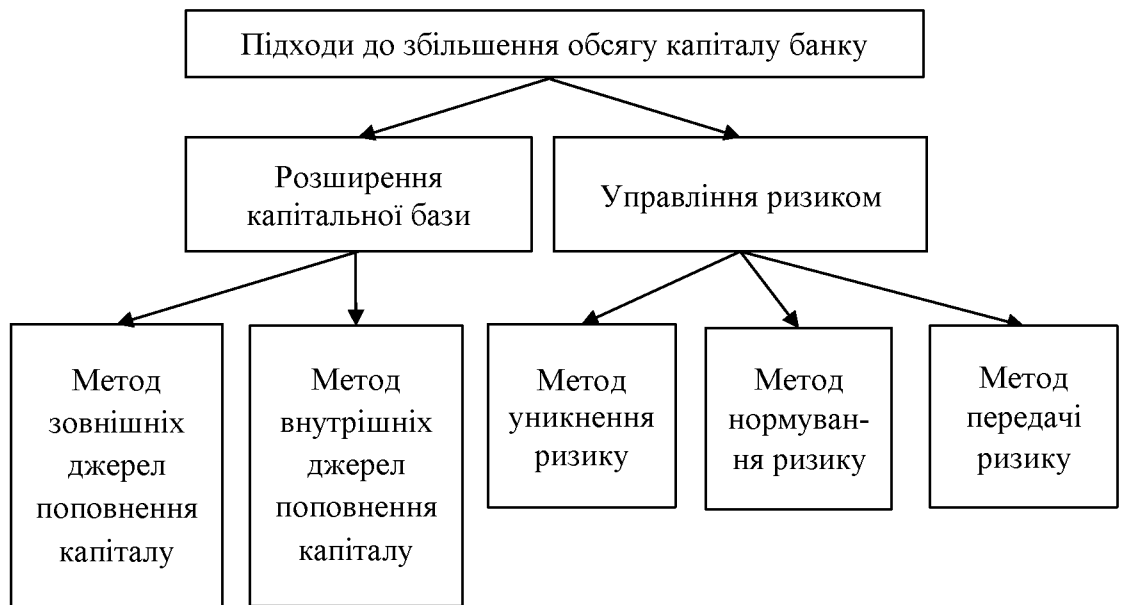

Рис. 1.3. Підходи до збільшення обсягів капіталу банку

Метод зовнішніх джерел поповнення капіталу використовують за умов, коли необхідно у короткі терміни отримати значні обсяги грошових коштів. Даний метод передбачає залучення капіталу за рахунок: емісії акцій; емісії капітальних боргових зобов'язань; продаж активів та оренда нерухомості [32, с. 157].

Найпопулярнішим способом поповнення капіталу за рахунок зовнішніх джерел серед вітчизняних банків є емісія простих та привілейованих акцій. Однак даний спосіб є досить ризиковим, адже неможливо точно передбачити

очікуваний попит на цінні папери на фінансовому ринку. Окрім випуску акцій доцільно виділити нарощування капіталу за рахунок довгострокових субординованих боргових зобов'язань. Вони є найдешевшим елементом залучення капіталу, оскільки їх вартість терміном на 10 років становить суму процентної ставки ринку капіталів та доплату банку (близько 0,1-0,2%) [32, с. 157].

При управлінні мобілізацією капіталу банківська установа може зазнати багатьох ризиків: ризик ліквідності, валютний ризик, процентний ризик та інші. Менеджеру дуже важливо не намагатися уникати ризиків взагалі, а їх передбачувати та мінімізувати до прийняттого рівня [46, с. 275].

Для менеджменту процентного ризику використовують такі методики управління, як управління розривом (геп) і метод дюрації (ДРТ) [58, с. 36]. Управління процентним ризиком при застосуванні методу “геп” спирається на оцінці максимального допустимого рівня ризику, за якого еластичність коливань відсоткових ставок до прибутку банку буде мінімальною [59]. Управління процентним ризиком здійснюється залежно від того, яка з моделей поведінки на фінансовому ринку обирається банком (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Моделі поведінки банку на фінансовому ринку

Модель	Характеристика моделі
Агресивна відносно активів	Банк очікує зростання процентних ставок і по можливості якнайбільше ресурсів розміщує в активи з плаваючою процентною ставкою
Агресивна відносно пасивів	Банк очікує зниження процентних ставок і позбавляється від пасивів із постійною процентною ставкою шляхом заміни на пасиви з плаваючою процентною ставкою
Збалансована	Збалансоване хеджування ризиків за допомогою фінансових деривативів і дотримання одночасно співвідношення між активами і пасивами на постійному рівні

Інша є модель управління капіталом є модель дюрації, що дозволяє визначити поточний дисбаланс між середньозваженими строками погашення активів і пасивів. Всі статті активів змінюються на один актив чи пасив з метою оцінки дисбалансу між позитивним потоком коштів (від погашення активів) та негативним потоком (від сплати по пасивах), зваженим на співвідношення між

пасивами і активами (капітальний коефіцієнт). Якщо відбувається зростання процентних ставок по пасивах, то їх вартість збільшується. Це призводить до падіння рентабельності активів і, як наслідок, до зменшення обсягу прибутку [45, с. 217].

За допомогою моделі дюрації проводиться оцінка впливу процентного ризику на банківський прибуток і, як наслідок, на капітал банку. Окрім того показник дюрації використовується для визначення найбільш ефективного варіанту (в плані рівня ризику) тих чи інших вкладень при існуючій структурі пасивів. Вважається, що банківська установа знаходиться під впливом процентного ризику за умови, якщо дюрація по активах буде рівною дюрації по пасивах помноженої на капітальний коефіцієнт [58, с. 34].

Отже, розглянуті вище напрями управління капіталом банківських установ дозволяють покращити ефективність залучення, використання та нарощування фінансових ресурсів банку. Однак для більшої ефективності діяльності банків необхідно проводити реформування банківської системи по таким напрямам, як:

- розвиток систем ризик-менеджменту та вдосконалення управління ризиками в банках,
- забезпечення балансу між ефективністю і надійністю; удосконалення системи регулювання та нагляду за банками;
- впровадити процес ефективного управління капіталом банківських установ.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

2.1. Оцінка складу, структури та динаміки капіталу комерційного банку

Базою дослідження кваліфікаційної роботи є акціонерне товариство “Полтава-банк”, який був заснований 22 березня 1990 року. Організаційно-правовою формою банківської установи, як і для більшості інших вітчизняних банків, є акціонерне товариство. АТ “Полтава-банк” є універсальною фінансово-кредитною установою, що обслуговує суб’єктів господарської діяльності великого, середнього та малого бізнесу, державні підприємства та приватних підприємців, фізичних осіб.

Місія установи полягає у тому, щоб бути стабільним, надійним, високоприбутковим банком. АТ “Полтава-банк” обрав стратегію на широкий асортимент послуг через те, що найбільш вигідною стратегією для вітчизняних банків залишається орієнтація на споживача, а перевагою універсальних банків є те, що вони здатні надавати широкий асортимент послуг і можуть забезпечити потреби різних груп споживачів.

Вважаємо, що аналіз фінансово-економічної діяльності доцільно розпочинати з горизонтального і вертикального аналізу активів та пасивів банку (табл. 2.1, табл. 2.2). У процесі вертикального аналізу активів та пасивів визначають склад та структуру кожного виду активів і пасивів та їх питому вагу. Результати цього аналізу дозволяють оцінити якість складових балансу. Горизонтальний аналіз полягає в оцінці динаміки активів та пасивів у цілому та по окремим їх частинам за досліджуваний період, визначити загальні тенденції та динаміку.

Аналізуючи дані табл. 2.1. можна зробити висновок, що загальна сума активів збільшилась у 2020 р., порівняно з 2018 р. на 837,6 млн грн або на

36,1% за рахунок зростання таких активів, як грошових коштів та їх еквівалентів, кредитів банків, дебіторської заборгованості з податку на прибуток, інвестиційних цінних паперів, активів з права користування та необоротних активів, утримуваних для продажу відповідно на 112,6 млн грн, 20,8 млн грн, 15,8 млн грн, 0,7 млн грн, 821,4 млн грн, 4,6 млн грн, 1,1 млн грн.

Таблиця 2.1

Динаміка та структура активів АТ “Полтава-банк” за 2018-2020 рр.

Вид активів	2018 р.		2019 р.		2020 р.		Зміни у 2020 р. до 2018 р. (+,-)		
	сума, млн грн	у % до підсумку	сума, млн грн	у % до підсумку	сума, млн грн	у % до підсумку	сума, млн грн	питомої ваги, в.п.	2020 р. у % до 2018 р.
Грошові кошти та їх еквіваленти	185,7	8,0	351,4	13,9	298,3	9,4	112,6	1,4	60,6
Кредити та заборгованість в банках	0,7	0,0	0,6	0,0	21,5	0,7	20,8	0,7	у 29 р. б.
Кредити та заборгованість клієнтів	951,8	41,0	986,0	38,9	967,6	30,6	15,8	-10,4	1,7
Дебіторська заборгованість з податку на прибуток	-	-	-	-	0,7	0,0	0,7	0,0	100,0
Інвестиційні цінні папери	693,6	29,9	715,9	28,2	1 515,0	47,9	821,4	18,1	у 2,1 р. б
Інвестиційна нерухомість	43,6	1,9	27,6	1,1	9,1	0,3	-34,5	-1,6	-79,1
Основні засоби та нематеріальні активи	404,4	17,4	411,1	16,2	313,7	9,9	-90,7	-7,5	-22,4
Активи з права користування	-	-	6,4	0,3	4,6	0,1	4,6	0,1	100,0
Інші активи	36,3	1,6	31,2	1,2	22,1	0,7	-14,2	-0,9	-39,1
Необоротні активи, утримувані для продажу	6,6	0,3	4,5	0,2	7,7	0,2	1,1	-0,1	16,7
Усього активів	2 322,7	100,0	2 534,7	100,0	3 160,3	100,0	837,6	-	36,1

Негативну динаміку мають такі статті активів як: інвестиційна нерухомість, основні засоби та нематеріальні активи, інші активи. Вони відповідно зменшились у 2020 р., порівняно з 2018 р. на 34,5 млн грн, 90,7 млн грн, 14,2 млн грн.

Найбільшу частку у структурі активів на кінець 2020 р. займають інвестиційні цінні папери (47,9%). За три роки їх частка збільшилася на 18,1 в.п. Друге місце у загальній структурі активів посідають кредити та заборгованість клієнтів. За три роки їх частка зменшилася на 10,4 в.п. Грошові кошти та їх еквіваленти є не менш важливими. У період 2018-2020 рр. їх частка збільшилися з 8% до 9,4%. Частка інвестиційних цінних паперів зменшилася з 1,9% до 0,3%. За дослідований період частка основних засобів та нематеріальних активів зменшилася на 7,5 в.п. Частка інших активів зменшилася з 1,6% до 0,7%. Частка необоротних активів, утримуваних для продажу зменшилася на 0,1 в.п. У 2020 р. банк придбав активи з права користування, при чому їх частка в загальній структурі активів становить 0,1%. Отже, підсумовуючи горизонтальний і вертикальний аналіз активів, спостерігаються позитивні зміни динаміки активів, що підтверджується зростанням обсягів кредитів та заборгованості клієнтів банку та значним вкладенням коштів в інвестиційні цінні папери, що дозволить збільшити масштаби діяльності банку.

При проведенні горизонтального і вертикального аналізу балансу банку доцільно також дослідити структуру та динаміку складових пасивів у табл. 2.2. Дані табл. 2.2. свідчать, що капітал АТ “Полтава-банк” за 2018-2020 рр. збільшився на 837,7 млн. грн або на 36,1%. Це відбулося за рахунок зростання позикового та власного капіталу відповідно на 772,2 млн. грн (48,4%) та 60,5 млн. грн (8,4 %). У складі позикового капіталу найбільшу частку займають кошти клієнтів, які збільшилися на 706,5 млн. грн. або на 45,7 %. Також у складі позикового капіталу збільшилися такі складові, як кошти банків, інші зобов'язання, зобов'язання орендаря з лізингу, резерви за зобов'язаннями відповідно на 80 млн. грн, 6,3 млн. грн, 5,2 млн. грн, 0,1 млн. грн. У свою чергу

відстрочені податкові зобов'язання і зобов'язання щодо поточного податку на прибуток зменшилися на 20,6 млн. грн та 0,3 млн. грн відповідно. Власний капітал банку збільшився за рахунок зростання статутного капіталу і резервів та інших фондів банку відповідно на 113,6 млн. грн та 10,8 млн. грн. Резерви переоцінки та нерозподілений прибуток, у свою чергу, зменшили розмір власного капіталу на 56,6 млн. грн та 7,3 млн. грн відповідно. Розмір емісійних різниць за досліджуваний період залишався незмінним.

Таблиця 2.2

Динаміка та структура пасивів АТ “Полтава-банк” за 2018-2020 рр.

Складові капіталу	2018 р.		2019 р.		2020 р.		Зміни у 2020 р. до 2018 р., (+,-)		
	сума, млн. грн	у % до підсумку	сума, млн. грн	у % до підсумку	сума, млн. грн	у % до підсумку	сума, млн. грн	питомої ваги, в.п.	2020 р. у % до 2018 р.
Статутний капітал	303,3	13,1	348,7	13,8	416,9	13,2	113,6	0,1	37,5
Емісійні різниці	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Резерви та інші фонди банку	94,1	4,1	98,8	3,9	104,9	3,3	10,8	-0,7	11,5
Резерви переоцінки	226,7	9,8	227,6	9,0	170,1	5,4	-56,6	-4,4	-25,0
Нерозподілений прибуток	92,0	4,0	123,3	4,9	84,7	2,7	-7,3	-1,3	-7,9
Усього власного капіталу	716,2	30,8	798,5	31,5	776,7	24,6	60,5	-6,3	8,4
Кошти банків	-	-	-	-	80,0	2,5	80,0	2,5	100,0
Кошти клієнтів	1 545,6	66,5	1 666,0	65,7	2 252,1	71,3	706,5	4,7	45,7
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	6,9	0,3	8,9	0,4	6,6	0,2	-0,3	-0,1	-4,3
Відстрочені податкові зобов'язання	49,9	2,1	49,9	2,0	29,3	0,9	-20,6	-1,2	-41,3
Резерви за зобов'язаннями	0,1	0,0	0,1	0,0	0,2	0,0	0,1	0,0	100,0
Зобов'язання орендаря з лізингу	-	-	6,7	0,3	5,2	0,2	5,2	0,2	100,0
Інші зобов'язання	4,0	0,2	4,6	0,2	10,3	0,3	6,3	0,2	у 2,6 р. б.
Усього позикового капіталу	1 606,5	69,2	1 736,2	68,5	2 383,7	75,4	777,2	6,3	48,4
Усього капіталу	2 322,7	100,0	2 534,7	100,0	3 160,4	100,0	837,7	0,0	36,1

Наступним етапом у аналізі складу та структури капіталу банку є визначення частки кожної складової власних та позикових коштів.

У власному капіталі банку найбільшу частку займає статутний капітал. Його частка у загальній структурі пасивів збільшилася на 0,1 в.п. За іншими складовими власного капіталу спостерігається зменшення частки до суми пасивів за 2018-2020 рр., зокрема частка резервів переоцінки зменшилася з 9,8% до 5,4%, частка нерозподіленого прибутку зменшилася з 4% до 2,7%, а резерви та інші фонди банку – з 4,1% до 3,3%.

У позиковому капіталі банку найбільшу частку займають кошти клієнтів. Їх частка до загального розміру пасивів збільшилася з 66,5% до 71,3% за 2018-2020 рр. Окрім коштів клієнтів у складі позикового капіталу на кінець 2020 р. наявні відстрочені податкові зобов'язання з часткою 0,9%, зобов'язання з податку на прибуток з часткою 0,2%, інші зобов'язання з часткою 0,3%. Також за останній період у банку з'явилися зобов'язання орендаря з лізингу, їх частка склала 0,2% до всієї суми пасивів.

Графічне зображення власного і позикового капіталу подано в межах рис. 2.1.

Дані рис. 2.1. свідчать, що темп зростання позикового капіталу є більшим, ніж темп зростання власного, що призводить до формування більших прибутків, але зменшує фінансову стійкість та платоспроможність банківської установи.

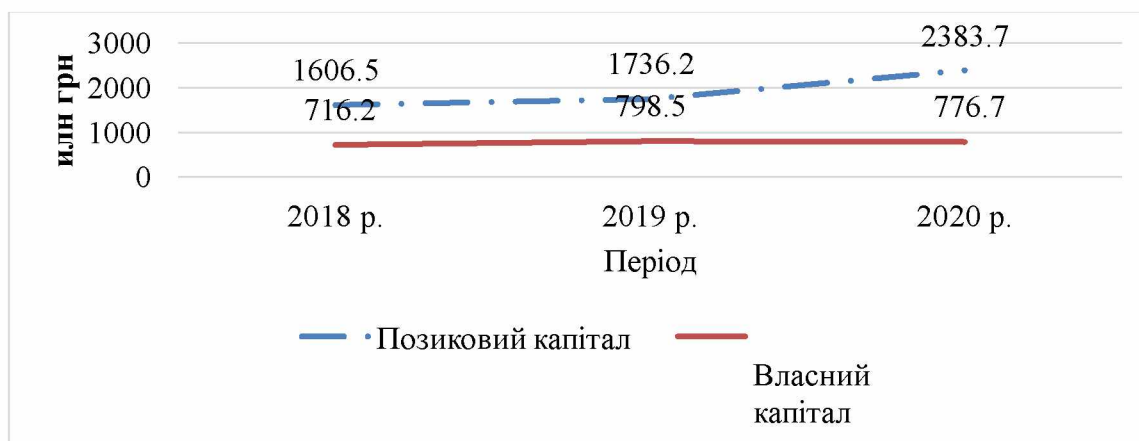

Рис. 2.1. Динаміка власного і позикового капіталу
АТ “Полтава-банк” за 2018-2020 рр.

У межах рис. 2.2. подано склад власного капіталу “АТ Полтава-банк” за 2020 р.

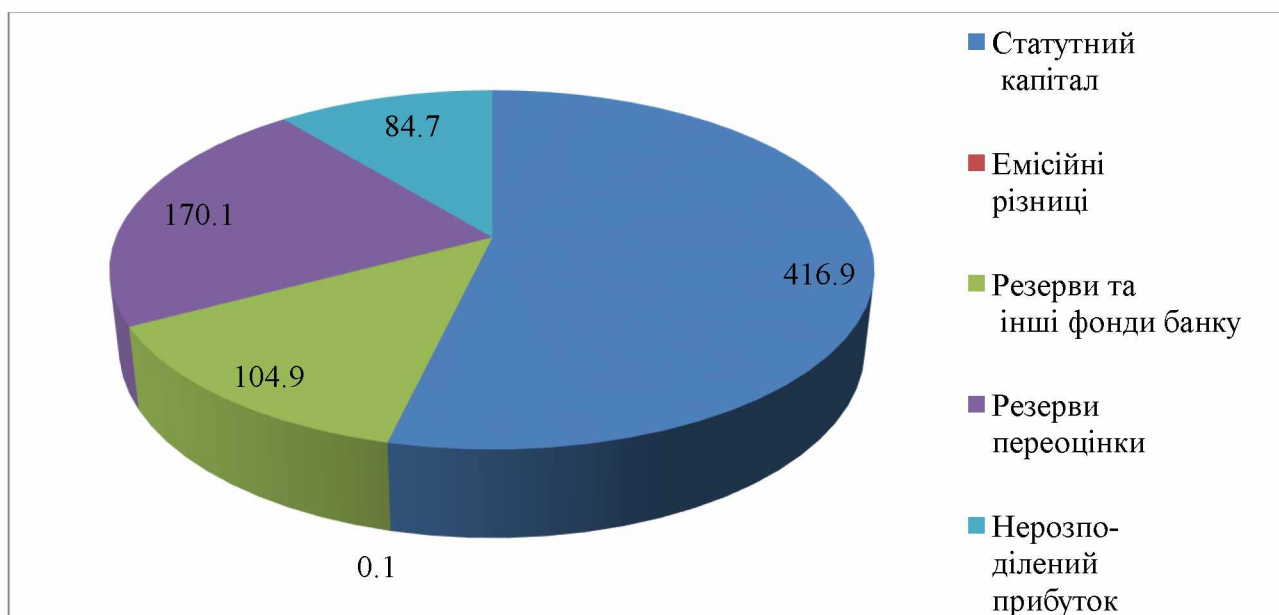

Рис. 2.2. Аналіз складу власного капіталу
АТ “Полтава-банк” за 2020 рр.

У розрізі аналізу дослідження власного капіталу доцільно приділити увагу економічним нормативам, які дозволяють оцінити фінансову стійкість банку та захист вкладів клієнтів. До таких нормативів зазвичай відносять розмір регулятивного капіталу, адекватність регулятивного та основного капіталу.

В табл. 2.3 проаналізуємо досліджуваний банк на рівень достатності капіталу за цими показниками.

Таблиця 2.3

Аналіз показників достатності капіталу АТ “Полтава-банк” за 2018-2020 рр.

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Зміни у 2020 р. до 2018 р. (+,-)	
				сума	2020 р. у % до 2018 р.
Регулятивний капітал (Н1), млн грн	472,4	557,5	646,1	173,7	36,8
Основний капітал, млн грн	329,6	391,0	511,6	182,0	55,2
Додатковий капітал, млн грн	142,8	166,5	134,5	-8,3	-5,8
Адекватності регулятивного капіталу, %	33,4	35,6	37,1	3,7	11,1
Адекватності основного капіталу, %	23,3	24,9	27,8	4,5	19,3

За даними табл. 2.3 можна зробити висновок, що досліджуваний банк повністю відповідає усім нормативам. Регулятивний капітал банку збільшився на 173,7 млн грн, або на 36,8%, що призвело до зростання показників адекватності регулятивного капіталу з 33,4% до 37,1%, а основного – з 23,3% до 27,8%. Це означає, що на кінець 2020 р. банк спроможний погасити 37,1% та 27,8% зобов'язань за рахунок відповідно регулятивного та основного капіталу.

У межах рис. 2.3. подано склад позикового капіталу “АТ Полтава-банк” за 2020р.

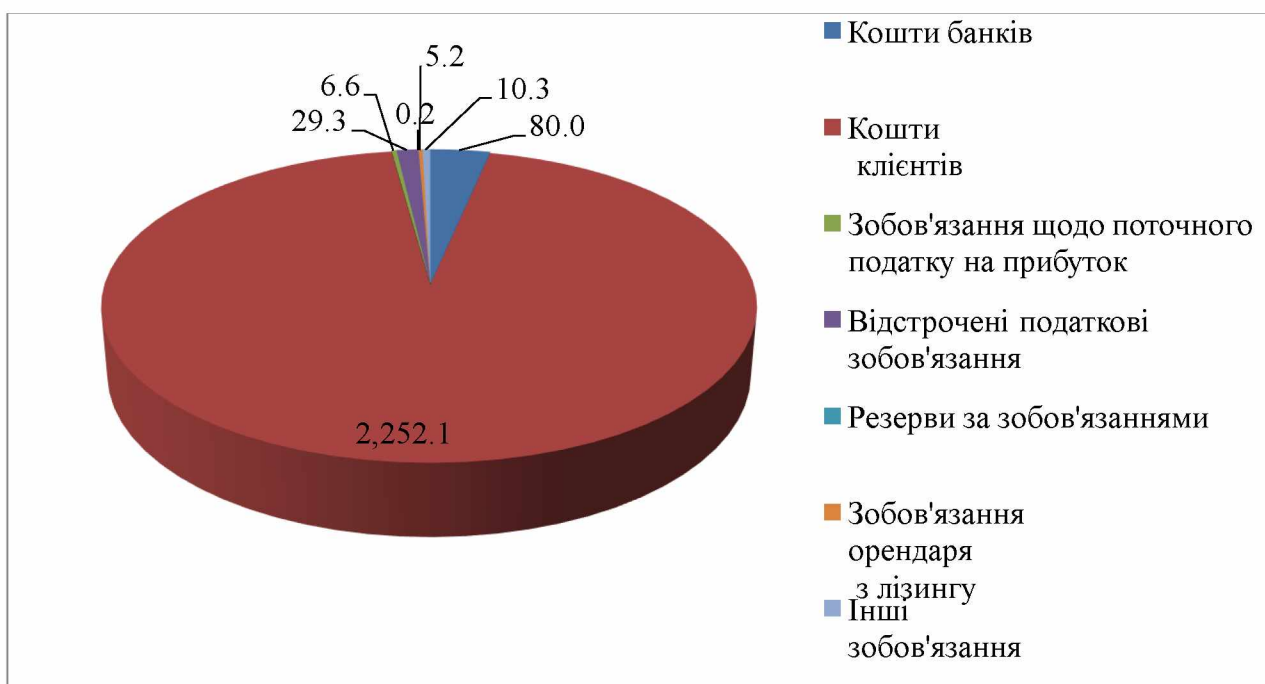

Рис. 2.3. Аналіз складу позикового капіталу
АТ “Полтава-банк” за 2020 рр.

Розглядаючи позиковий капітал АТ “Полтава-банк”, доцільно приділити увагу найбільшій його складовій – коштам клієнтів, що є найбільшим джерелом здійснення активних операцій банку. Проаналізуємо кошти клієнтів банку у залежності від статусу клієнта.

У табл. 2.4. подана структура коштів клієнтів за їх видами.

Аналіз даних табл. 2.4 свідчить, що найбільшу частку коштів клієнтів займають кошти інших юридичних осіб. За період 2018-2020 рр. дана складова мала найбільший темп приросту (на 49,3%), а їх загальна сума зросла з 845,1 млн грн до 1262,1 млн грн.

**Аналіз структури позикового капіталу в розрізі
коштів клієнтів АТ “Полтава-банк” за 2018-2020 рр.**

Складові	2018 р.		2019 р.		2020 р.		Зміни у 2020 р. до 2018 р. (+,-)		
	сума, млн грн	у % до підсумку	сума, млн грн	у % до підсумку	сума, млн грн	у % до підсумку	сума, млн грн	питомої ваги, в.п.	2020 р. у % до 2018 р.
1. Державні та громадські організації	24,1	1,6	34,5	2,1	25,0	1,1	0,9	-0,4	3,7
1.1. Поточні рахунки	23,2	1,5	34,0	2,0	23,6	1,0	0,4	-0,5	1,7
1.2. Строкові кошти	0,9	0,1	0,5	0,0	1,4	0,1	0,5	0,0	55,6
2. Інші юридичні особи	845,1	54,7	802,2	48,2	1262,1	56,0	417,0	1,4	49,3
2.1. Поточні рахунки	460,5	29,8	516,2	31,0	901,6	40,0	441,1	10,2	95,8
2.2. Строкові кошти	384,6	24,9	286,0	17,2	360,5	16,0	-24,1	-8,9	-6,3
3. Фізичні особи	676,3	43,8	829,3	49,8	964,9	42,8	288,6	-0,9	42,7
3.1. Поточні рахунки	230,9	14,9	272,2	16,3	381,4	16,9	150,5	2,0	65,2
3.2. Строкові кошти	445,4	28,8	557,0	33,4	583,6	25,9	138,2	-2,9	31,0
4. Усього коштів	1 545,6	100,0	1 666,0	100,0	2252,1	100,0	706,5	-	45,7

Обсяг коштів, отриманих від фізичних осіб, за період 2018-2020 рр. збільшився 676,3 млн грн до 964,9 млн грн, або на 42,7%, у той час, як кошти, отримані від державних та громадських організацій, збільшилися з 24,1 млн грн до 25 млн грн, або на 3,7%.

Можна зробити висновок, що АТ “Полтава-банк” намагається збільшити розміри залучених коштів саме від юридичних осіб.

Окрім поділу коштів клієнтів за їх видами доцільно проаналізувати темпи надходжень позикових коштів на поточні та строкові рахунки банку (рис. 2.4).

Дані рис. 2.4. свідчать про одночасне зростання обсягу залучених коштів на поточних рахунках з 714 млн грн до 1306,6 млн грн та незначне зростання (у

порівнянні з поточними рахунками) коштів на строкових рахунках. На період 2018 р. обсяг коштів на строкових рахунках переважав обсяг коштів на поточних, а за 2020 р. уже обсяг коштів на поточних рахунках переважає над строковими.

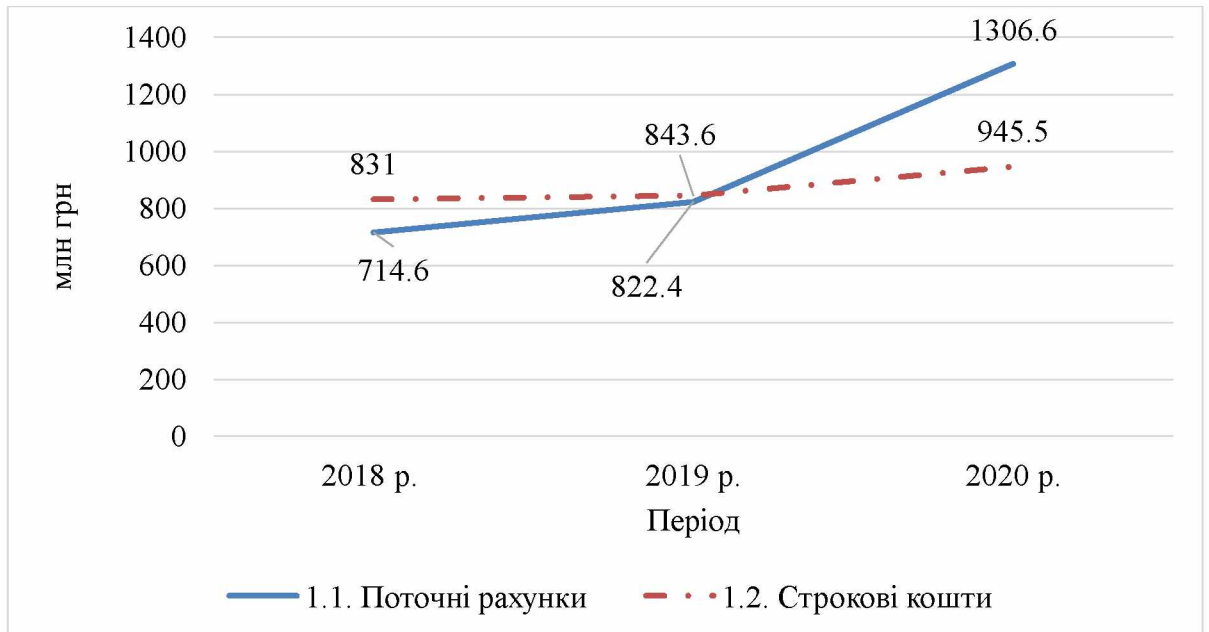

Рис. 2.4. Аналіз темпу зростання поточних рахунків та строкових коштів АТ “Полтава-банк” за 2018-2020 рр.

Наступним етапом дослідження позикового капіталу є аналіз динаміки надходжень позикових коштів клієнтів АТ “Полтава-банк” за видами економічної діяльності (табл. 2.5).

Аналіз даних 2.5 свідчить про зростання загального обсягу залученого капіталу у вигляді коштів клієнтів за період 2018-2020 рр. на 706,5 млн грн, або на 45,7% за рахунок зростання обсягів коштів від виробництва і розподілу електроенергії на 3,7 млн грн, операцій з нерухомим майном на 34,2 млн грн, промислового виробництва на 206,8 млн грн, будівництва споруд на 89,9 млн грн, оптової та роздрібною торгівлі на 34,4 млн грн, фізичних осіб на 288,6 млн грн та інших видів економічної діяльності на 124,8 млн грн. За період 2018-2020 рр. відбулося зменшення надходжень коштів за ремонтом авто та побутових виробів на 44,8 млн грн, сільського господарства та мисливства на 31,2 млн грн.

Таблиця 2.5

Аналіз структури коштів клієнтів за видами економічної діяльності АТ “Полтава-банк” за 2018-2020 рр.

Вид економічної діяльності	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Зміни у 2020 р. до 2018 р. (+,-)	
	сума, млн грн	сума, млн грн	сума, млн грн	сума, млн грн	2020 р. у % до 2018 р.
Державне управління	0,1	0,1	0,1	0	0,0
Виробництво та розоділ електроенергії	1,9	4,2	5,6	3,7	у 3 р. б.
Операції з нерухомим майном	22,6	30,9	56,8	34,2	у 2,5 р. б.
Ремонт авто, побутових виробів	116,4	50,9	71,6	-44,8	-38,5
Сільське господарство, мисливство	237,9	133,1	206,7	-31,2	-13,1
Промислове виробництво	158,2	324,6	365	206,8	у 2,3 р. б.
Будівництво споруд	115,7	79,4	205,6	89,9	77,7
Оптова та роздрібна торгівля	116,4	54,4	150,8	34,4	29,6
Фізичні особи	676,3	829,3	964,9	288,6	42,7
Інші	100,1	159,0	224,9	124,8	у 2,2 р. б.
Усього коштів клієнтів	1545,6	1666,0	2252,1	706,5	45,7

Графічне зображення структури коштів клієнтів за видами економічної діяльності подане на рис. 2.5.

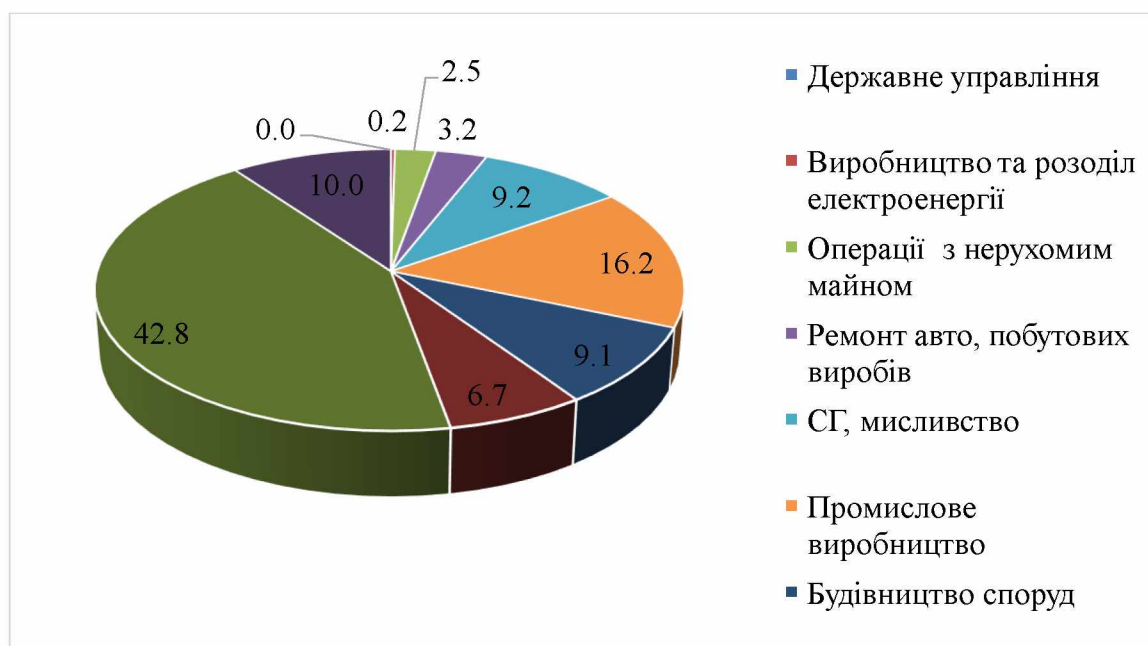

Рис. 2.5. Аналіз структури коштів клієнтів за видами економічної діяльності АТ “Полтава-банк” за 2020 рр.

Аналіз рис. 2.5 свідчить, що на кінець 2020 р. у структурі коштів клієнтів АТ “Полтава-банк” за видами економічної діяльності найбільшу частку займають кошти від фізичних осіб (42,8%). Якщо розглядати юридичних осіб, то серед них найбільші частки займають промислове виробництво (16,2%), інші види економічної діяльності (10,0%), сільське господарство (9,2%) та будівництво споруд (9,1%).

Банківська установа формує свої грошові кошти і примножує капітал за рахунок операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Найбільша частка коштів припадає саме на операційну діяльність. Грошові потоки від операційної діяльності визначаються переважно основною діяльністю суб'єкта господарювання, яка приносить дохід.

Саме тому вважаємо, що наступним кроком аналізу капіталу банку повинно стати дослідження руху грошових коштів від операційної діяльності як шляху отримання прибутку, що примножує капітал.

Аналіз руху грошових коштів у результаті операційної діяльності наведений у табл. 2.6.

За даними табл. 2.6. можна зробити висновок, що банк у 2020 р. отримував чисті грошові кошти від операційної діяльності у розмірі 667,0 млн грн., у той час як у 2018 р. – 210,6 млн грн. У результаті чисті надходження грошових коштів збільшилися на 456,4 млн грн або зросли у 3,1 рази порівняно з 2018 р., що є позитивною тенденцією. Ці зміни відбулися під впливом як позитивних, так і негативних факторів.

До позитивних можна віднести збільшення комісійних доходів на 13,3 млн грн, інших операційних доходів на 2,9 млн грн, зменшення сплаченого податку на прибуток на 5,7 млн грн.

До негативних можна віднести зменшення процентних доходів на 8,2 млн грн, результату операцій з фінансовими інструментами на 4,1 млн грн, зростання адміністративних та інших витрат на 53,3 млн грн. Головним фактором зростання надходжень від операційної діяльності є зменшення операційних зобов'язань рахунків клієнтів на 508,6 млн грн.

Таблиця 2.6

Аналіз руху грошових коштів у результаті операційної діяльності

АТ “Полтава-банк” за 2018-2020 рр.

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Зміни у 2020 р. до 2018 р. (+,-)	
				сума, млн грн	2020 р. у % до 2018 р.
Надходження:	366,1	426,3	379,2	13,1	3,6
- проценти отримані	247,8	285,7	239,6	-8,2	-3,3
- комісійні доходи отримані	96,9	110,3	110,2	13,3	13,7
- результат операцій з фінансовими інструментами	-4,1	0,3	-	-4,1	100,0
- результат операцій з іноземною валютою	17,4	21,4	18,4	1,0	5,7
- інші операційні доходи отримані	8,1	8,6	11,0	2,9	35,8
Витрачання:	248,9	298,0	334,2	85,3	34,3
- проценти сплачені	105,0	117,8	105,4	0,4	0,4
- комісійні витрати сплачені	3,5	4,3	4,0	0,5	14,3
- витрати на утримання персоналу	76,4	102,7	113,2	36,8	48,2
- податок на прибуток сплачений	41,7	26,5	36,0	-5,7	-13,7
- адміністративні та інші операційні витрати сплачені	22,3	46,7	75,6	53,3	у 3,4 р. б.
Рух коштів від операційної діяльності до змін в операційних активах та зобов'язаннях	117,2	128,3	45,0	-72,2	-61,6
Зменшення/збільшення операційних активів:	-91,1	-56,3	32,4	123,5	у 2,3 р. б.
- коштів в банках	-	-	-20,9	-20,9	-100,0
- кредитів, надані клієнтам	-95,1	-59,9	40,5	135,6	у 2,4 р. м.
- інших фінансових активів	0,9	5,0	0,2	-0,7	-77,8
- інших активів	3,1	-1,4	12,6	9,5	у 4 р. б.
Зменшення операційних зобов'язань:	184,5	169,0	589,6	405,1	219,6
- коштів банків	183,4	169,3	80,0	-103,4	-56,4
- рахунків клієнтів	-	-	508,6	508,6	100,0
- інших фінансових зобов'язань	0,2	-0,2	1,0	0,8	у 5,2 р. б.
- інших зобов'язань	0,9	-0,1	0,0	-0,9	-102,2
Чисте надходження грошових коштів від операційної діяльності	210,6	241,0	667,0	456,4	у 3,1 р. б.

З ціллю дослідження приросту капіталу банку від інвестиційної діяльності проаналізуємо рух коштів АТ “Полтава-банк” від інвестиційної діяльності.

У табл. 2.7. подано аналіз руху грошових коштів від інвестиційної діяльності.

Таблиця 2.7

**Аналіз руху грошових коштів у результаті інвестиційної діяльності
АТ “Полтава-банк” за 2018-2020 рр.**

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Зміни у 2020 р. до 2018 р. (+,-)	
				сума, млн грн	2020 р. у % до 2018 р.
Придбання цінних паперів	23011,1	35560,7	45493,9	22482,8	97,7
Надходження від реалізації інвестицій у цінні папери	22897,6	35525,7	44701,4	21803,8	95,2
Придбання інвестиційної нерухомості	-0,1	-5,8	-	0,1	100,0
Придбання основних засобів	-70	-14,4	-8,5	61,6	-87,9
Придбання нематеріальних активів	-1,5	-5,3	-2,1	-0,6	40,0
Надходження від реалізації основних засобів	5	-	-	-5	-100,0
Чисті грошові кошти, використані від інвестиційної діяльності	-180,2	-60,5	-803,1	-622,9	у 4,5 р. б.

Дані табл. 2.7. свідчать, що за період 2018-2020 рр. спостерігається тенденція до різкого зростання видатків на інвестиційну діяльність, їх загальний розмір зріс у 2020 р. порівняно з 2018 р. на 622,9 млн грн або в 4,5 раз. Це відбулося за рахунок наступних факторів.

За рахунок придбання цінних паперів, придбання нематеріальних активів видатки збільшилися відповідно на 22482,8 млн грн та 0,6 млн грн, а також за рахунок відсутності надходжень від реалізації основних засобів.

Головним фактором доходу інвестиційної діяльності є надходження від реалізації інвестицій у цінні папери. Їх розмір збільшився на 21803,8 млн грн, або на 95,2% за 2018-2020 рр.

З ціллю дослідження використання власного і позикового капіталу банку проаналізуємо рух коштів від фінансової діяльності АТ “Полтава-банк”.

У табл. 2.8. подано аналіз руху грошових коштів від фінансової діяльності.

Таблиця 2.8

**Аналіз руху грошових коштів у результаті фінансової діяльності
АТ “Полтава-банк” за 2018-2020 рр.**

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Зміни у 2020 р. до 2018 р. (+,-)	
				сума, млн грн	2020 р. у % до 2018 р.
Дивіденди, що виплачені	-6,3	-41,9	-17,8	-11,5	у 2,8 р. б.
Погашення частки орендного зобов'язання	-	-	-1,9	-1,9	-100,0
Чисті грошові кошти, використані від фінансової діяльності	-6,3	-41,9	-19,7	-13,4	у 2,1 р. б.

Дані табл. 2.8 свідчать, що банківська установа майже не здійснює фінансову діяльність. За період 2018-2020 р. сплачувалися дивіденди та їх сума збільшилася з 6,3 млн грн до 17,8 млн грн. Окрім того у 2020 р. погашалися частки орендного зобов'язання на суму 1,9 млн грн.

2.2. Аналіз ефективності використання капіталу комерційного банку

Ефективність використання капіталу банку можна охарактеризувати за такими показниками, як показники рентабельності, ліквідності, фінансової стійкості та ділової активності. Вважаємо, що дослідження ефективності капіталу банку доцільно розпочати з показників рентабельності, які показують дохідність від інвестування капіталу в активні операції банку. Аналіз показників рентабельності АТ “Полтава-банк” поданий в табл. 2.9.

Аналіз даних табл. 2.9 свідчить про негативну динаміку показників рентабельності, зокрема загальна рентабельність активів зменшилась з 5,3% до 2,5%. Це означає, що на кінець 2020 р. 100 грн активів забезпечують отримання лише 2,5 грн прибутку.

Загальна рентабельність власного капіталу також зменшилась з 17,2 % до

8,9 %, що вказує на зменшення прибутковості з 17,2 грн до 8,9 грн на 100 грн власного капіталу.

Таблиця 2.9

Аналіз показників рентабельності АТ “Полтава-банк” за 2018-2020 рр.

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Зміни у 2020 р. до 2018 р. (+,-)	
				суми, млн. грн.	2020 р. у % до 2018 р.
Середньорічна вартість активів, млн. грн.	2186,1	2434,2	2847,9	661,8	30,3
Середньорічна вартість власного капіталу, млн. грн.	673,7	757,2	786,00	112,3	16,7
Прибуток до оподаткування, млн. грн.	115,7	151,7	70,1	-45,6	-39,4
Чистий прибуток, млн. грн.	93,5	123,2	56,9	-36,6	-39,1
Загальна рентабельність активів, %	5,3	6,2	2,5	-2,8	-53,5
Загальна рентабельність власного капіталу, %	17,2	20,0	8,9	-8,3	-48,1
Чиста рентабельність активів, %	4,3	5,1	2,0	-2,3	-53,3
Чиста рентабельність власного капіталу, %	13,9	16,3	7,2	-6,6	-47,8
Чистий процентний спред, %	2,4	2,6	1,3	-1,1	-44,6
Чиста процентна маржа, %	6,5	6,9	4,7	-1,8	-27,9

Чиста рентабельність активів і власного капіталу аналогічно знизилась з 4,3% до 2% і з 13,9% до 7,2%.

Показник чистого процентного спреду зменшився з 2,4 у 2018 р. до 1,3 у 2020 р. або на 44,6%. Це свідчить про зменшення дохідності від процентних операцій банку. Показник чистої процентної маржі аналогічно показнику спреду зменшився з 6,5% у 2018 р. до 4,7% у 2020 р. або на 27,9%, що говорить про перевищення темпу зростання процентних витрат над темпом зростання процентних доходів за досліджуваний період.

Отже, можна зробити висновок про скорочення загальної прибутковості банку майже в два рази, що є негативним аспектом впливу на стан управління комерційним банком.

На рис. 2.6. подано динаміку показників рентабельності АТ “Полтава-банк” за 2018-2020 рр.

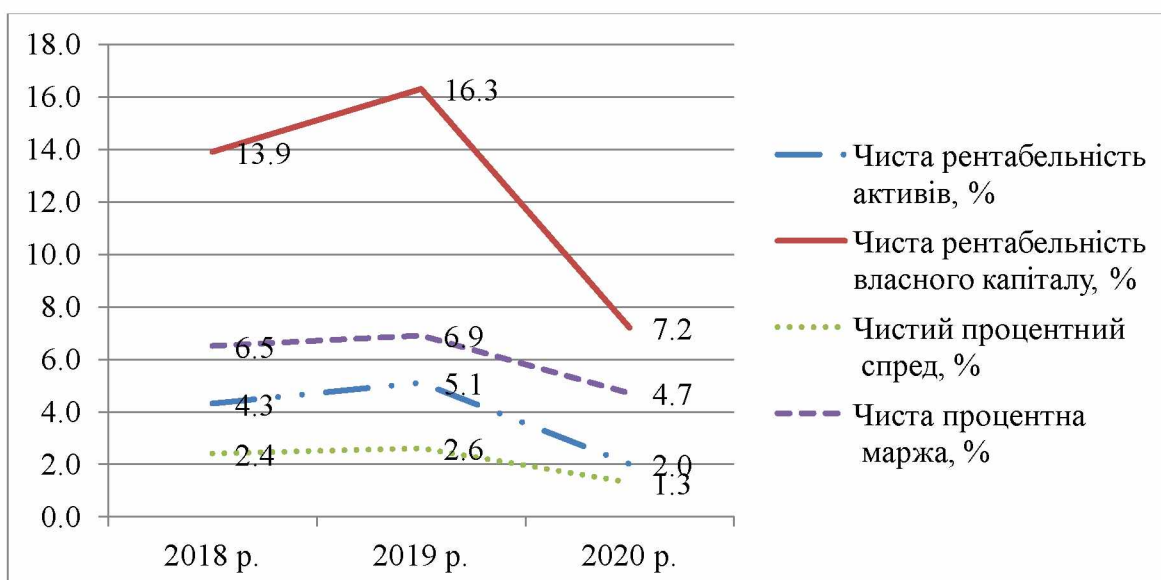

Рис. 2.6. Динаміка показників рентабельності
АТ «Полтава-банк» за 2018-2020 рр.

Наступним етапом дослідження ефективності використання капіталу є аналіз показників ліквідності та платоспроможності банківської установи, які характеризують здатність банку виконати свої зобов'язання. НБУ встановив три норматива ліквідності, які наведені в табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Аналіз показників ліквідності АТ «Полтава-банк» за 2018-2020 рр.

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Зміни у 2020 р. до 2018 р., (+;-)
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	1,382	1,218	0,709	-0,673
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,072	0,898	0,827	-0,245
Коефіцієнт короткострокової ліквідності	0,847	0,784	1,023	0,176
Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів	0,448	0,59	0,415	-0,033

Аналіз показників ліквідності АТ «Полтава-банк» табл. 2.10 показав, що в банку спостерігається тенденція до зниження показників рівня ліквідності, за виключенням короткострокової ліквідності. За досліджуваний період активи АТ «Полтава-банк» є абсолютно ліквідними, зокрема коефіцієнт миттєвої ліквідності перевищує нормативне значення, яке дорівнює 0,2, однак спостерігається негативна динаміка до його зменшення (з 1,382 до 0,709). Це означає, що банківська установа за досліджуваний період поступово зменшує

обсяг високоліквідних активів та одночасно залучає більший обсяг поточних зобов'язань строком до одного операційного дня.

За коефіцієнтом поточної ліквідності банк також відповідає затвердженому нормативу, який є більшим за 0,4, і на кінець 2020 р. розмір поточних зобов'язань з періодом погашення до 31 дня перевищує розмір поточних активів на 27,3%.

Коефіцієнт короткострокової ліквідності свідчить про зростання спроможності банку погасити зобов'язання строком до 1 р. ліквідними активами. У 2018 р. сума ліквідних активів банку покривала лише 84,7% поточних зобов'язань банку, а у 2020 р. – сума ліквідних активів перевищує зобов'язання строком до 1 р. на 2,3%.

Коефіцієнт співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів свідчить про перевищення депозитних коштів над виданими кредитами. На кінець 2020 р. сума всіх кредитів становить 41,5% суми депозитів, що вказує на значні обсяги “непрацюючих” депозитів і є негативним з позиції прибутковості та ризиковості діяльності банку.

На рис. 2.7. подано динаміку показників ліквідності АТ “Полтава-банк” за 2018-2020 рр.

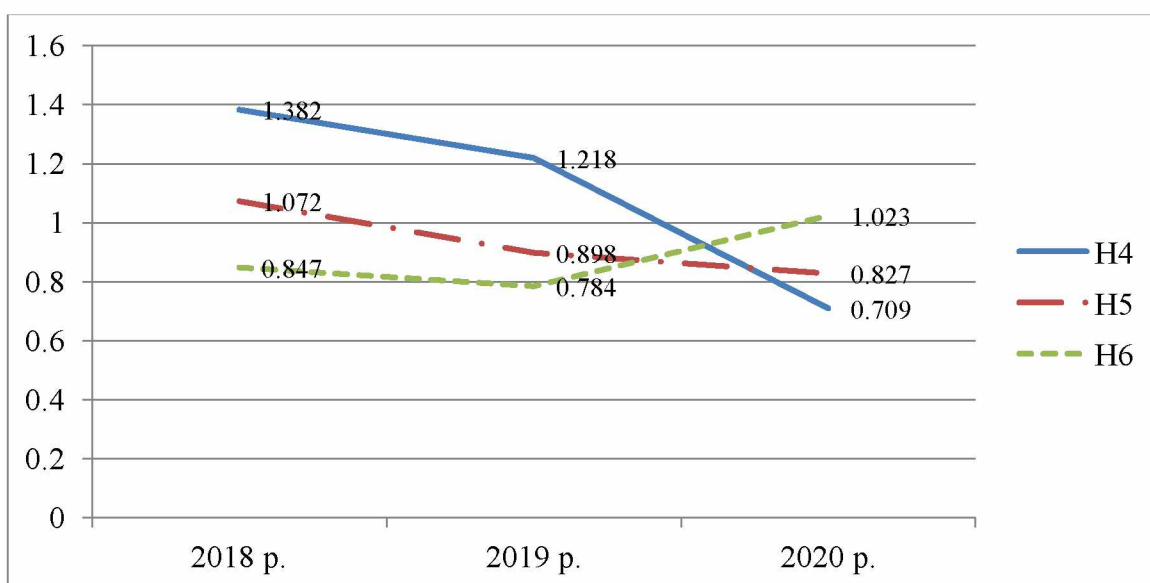

Рис. 2.7. Динаміка показників ліквідності
АТ “Полтава-банк” за 2018-2020 рр.

Фінансова стійкість забезпечує стабільність діяльності банку в довгостроковій перспективі, а тому вважаємо, що наступним кроком дослідження ефективності капіталу повинно стати дослідження фінансової стійкості банку.

Аналіз показників фінансової стійкості АТ “Полтава-банк” поданий в табл. 2.11.

Аналіз показників, що характеризують фінансову стійкість за період 2018-2020 рр. показує, що стійкість та надійність комерційного банку знизилась, про що свідчить зниження коефіцієнта надійності на 0,120 та, навпаки, збільшення коефіцієнта фінансового важеля на 0,825.

Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів також знизився з 0,308 до 0,246 за три роки, що свідчить про зниження рівня захищеності активів банку власним капіталом. З 2018 р. до 2020 р. коефіцієнт захищеності власного капіталу зменшився з 0,565 до 0,404, що свідчить про незначне зниження стійкості та надійності банку.

Таблиця 2.11

**Аналіз показників фінансової стійкості
АТ “Полтава-банк” за 2018-2020 рр.**

Показники	Нормативне значення	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Зміни у 2020 р. до 2018 р., (+;-)
Коефіцієнт надійності	$\geq 0,05$	0,446	0,459	0,326	-0,120
Коефіцієнт фінансового важеля	< 20	2,243	2,175	3,068	0,825
Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів	$\geq 0,1$	0,308	0,315	0,246	-0,062
Коефіцієнт захищеності власного капіталу	x	0,565	0,515	0,404	-0,161
Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	12,0-15,0	7,660	7,268	7,580	-0,080
Коефіцієнт окупності	x	1,559	1,537	1,215	-0,344
Коефіцієнт дієздатності	x	0,641	0,651	0,823	0,182

Коефіцієнт мультиплікатора капіталу показує, що сума активів перевищує розміри акціонерного капіталу у 7 раз.

Коефіцієнт окупності знизився з 1,559 до 1,215 і означає що на кінець 2020 р. на 1000 грн витрат банку припадає лише 1215 грн. доходу, коефіцієнт дієздатності є оберненим до коефіцієнта окупності, а тому він окреслює зростання з 0,641 до 0,823.

Стабільність фінансового стану банку в умовах ринкової економіки характеризується його діловою активністю, що залежить від його ділової репутації, ступеня виконання стратегічного плану, рівня ефективності використання ресурсів, в тому числі і капіталу. Тому наступним кроком в оцінці ефективності використання капіталу банку є дослідження ділової активності банку.

Аналіз показників ділової активності АТ “Полтава-банк” поданий в табл. 2.12.

За даними табл. 2.12 можна зробити висновок, що за період 2018-2020 рр. відбулося зростання частки позикового капіталу у загальній структурі активів на 0,062. АТ “Полтава-банк” розширює обсяг залучених міжбанківських кредитів та строкових депозитів на 0,0057 та 0,073.

Таблиця 2.12

**Аналіз показників ділової активності
АТ “Полтава-банк” за 2018-2020 рр.**

Показники	Роки			Зміни у 2020 р. до 2018 р. (+,-)
	2018	2019	2020	
Коефіцієнт активності залучених позикових коштів	0,692	0,685	0,754	0,062
Коефіцієнт активності залучення міжбанківських кредитів	0,0003	0,0002	0,006	0,0057
Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів	0,665	0,657	0,738	0,073
Коефіцієнт активності використання позичених коштів у кредитний портфель	0,592	0,568	0,406	-0,186
Коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитний портфель	1,624	1,690	2,410	0,786
Коефіцієнт кредитної активності	0,410	0,389	0,306	-0,104
Коефіцієнт загальної інвестиційної активності в цінні папери і пайову участь	0,317	0,293	0,482	0,165

Коефіцієнт активності використання позичених коштів у кредитний портфель показує, що на кінець 2020 р. обсяг наданих кредитів складає 40% від усіх зобов'язань банку, а коефіцієнт строкових депозитів – кошти банків та рахунки клієнтів у 2,4 рази більші за розмір наданих кредитів. Коефіцієнт кредитної участі зменшився на 0,104, тобто активи банку зростають випереджаючими темпами, ніж надані кредити, а коефіцієнт загальної інвестиційної активності в цінні папери збільшився на 0,165, тобто темп приросту інвестицій є більшим, ніж темп приросту активів.

Отже, аналіз ефективності використання капіталу АТ “Полтава-банк” свідчить про наявність як позитивних, так і негативних ознак і тенденцій.

До негативних ознак і тенденцій можна віднести:

- зниження загального рівня рентабельності як власного, так і позикового капіталу банку, що говорить про неефективність його використання;

- зменшення загальної частки власного капіталу та одночасне залучення позикового капіталу, що спричиняє зменшення фінансової стійкості та стабільності банківської установи;

Позитивною ознакою є висока ліквідність активів, про що говорить перевищення нормативів ліквідності за 2018-2020 рр. Це означає про спроможність АТ “Полтава-банк” повністю погасити свої поточні зобов'язання.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛУ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

3.1. Розробка стратегії управління капіталом комерційного банку

Стратегічне управління банком – це діяльність, направлена на досягнення якісних та кількісних цільових орієнтирів розвитку банку, шляхом здійснення своєчасних змін в організації бізнес-процесів у відповідь на виклики зовнішнього та внутрішнього середовища з урахуванням його ресурсного потенціалу. Якісна стратегія управління капіталом банку повинна повністю відповідати як внутрішнім, так і зовнішнім факторам його діяльності, надавати стабільну конкурентну перевагу, сприяти підвищенню інтенсивності його діяльності, а також довгострокової ділової активності [13, с. 102].

Розробка стратегії управління капіталом складається з певних етапів (табл. 3.1).

За мету управління капіталом на стратегічному рівні можна обрати:

- розширення активних операцій;
- зменшення банківських ризиків;
- зниження вартості капіталу;
- збільшення прибутку;
- забезпечення фінансової стійкості.

Залежно від обраної мети формуються цілі управління капіталом банку.

Наступним етапом управління капіталом банку на стратегічному рівні є аналіз можливих ризиків, що здійснюють вплив на капітал банку та його ефективність на базі SWOT-аналізу.

Саме SWOT-аналізу передбачає одночасну оцінку факторів зовнішнього внутрішнього середовища діяльності банку. Його метою є визначення впливу найбільш істотних небезпек і можливостей ринку на сильні і слабкі сторони діяльності банку [35, с. 716].

Таблиця 3.1

Етапи розробки стратегії управління капіталом банку

Етапи процесу управління	Зміст етапу
1. Формулювання мети та цілей управління капіталом	1.1. Визначення мети управління капіталом банку. 1.2. Визначення стратегічних цілей управління капіталом банку. 1.3. Визначення тактичних цілей управління капіталом банку.
2. Аналіз та оцінка поставленої мети і цілей на базі прогнозу фінансового стану банку	2.1. Фінансово-економічний аналіз звітності банку. 2.2. Формування планової фінансової звітності на наступний рік.
3. Аналіз можливих ризиків для банківської установи	3.1. Дослідження сильних і слабких сторін банку за допомогою SWOT-аналізу. 3.2. Оцінка ризиків коефіцієнтним методом. 3.2. Коригування поставленої мети та завдань на основі оцінки ризиків.
4. Формулювання і реалізація стратегії	4.1. Формування стратегії управління капіталом банку й оцінка альтернативних стратегій здійснення управління. 4.2. Затвердження і реалізація стратегії.
5. Контроль за реалізацією процесу управління капіталом банку	5.1. Аналіз причин відхилень від виконання стратегічного плану. 5.2. Вживання оперативних заходів з метою виконання наступних стратегічних завдань і дій у встановлений термін. 5.3. Оцінка результатів управління капіталом і можливих коригувань стратегічного плану в майбутніх періодах.

SWOT-аналіз показує, які саме негативні зовнішні фактори можуть послабити конкурентну перевагу банку в тих чи інших напрямках діяльності, і які можливості ринку на даному етапі дозволяють зміцнити раніше слабкі позиції банку [35, с. 716]. У табл. 3.2 подано SWOT-аналіз АТ “Полтава-банк”.

Таблиця 3.2

SWOT-аналіз АТ “Полтава-банк”

Сильні сторони	Слабкі сторони
Спеціалізація на кредитуванні малого бізнесу Низька частка безнадійних кредитів в структурі кредитного портфеля	Популярність здебільшого в межах області Кваліфікація персоналу Рівень використання передових технологій та інновацій
Можливості	Загрози
Співробітництво з партнерами для розробки нових банківських продуктів з метою покращення конкурентних переваг Формування грошового фонду на підвищення кваліфікації персоналу	Зростання частки конкурентів на ринку Зростання інфляції Фінансова криза

Після проведеного аналізу менеджер розробляє стратегію управління капіталом, в якій визначається система критеріїв оцінки капіталу, фактори впливу на капітал, пріоритети в управлінні капіталом, інструменти управління.

Варто акцентувати, що стратегія управління капіталом має бути взаємопов'язана із загальною стратегією розвитку банку.

Стратегія банку визначає і його розмір, і масштаби його діяльності, що в кінцевому підсумку істотно впливає на управління капіталом банку [19, с. 93].

При управлінні капіталом банк зазнає багатьох ризиків (ризик ліквідності, процентний ризик та інші) і, в залежності від схильності менеджера ризикувати, існують такі стратегії управління капіталом як агресивна (мінімальний розмір власного капіталу), захисна (висока частка власного капіталу) та збалансована (рис. 3.1) [46, с. 277]. Залежно від механізму капіталізації банку стратегії управління капіталом поділяють на кількісні та якісні. Кількісна стратегія передбачає збільшення розміру капіталу за рахунок емісії акцій, тезаврації прибутку, а якісна спрямована на покращення структури капіталу [55].

Рис. 3.1. Класифікація стратегій управління капіталом банку

Втілення стратегії здійснюється на оперативному рівні і передбачає дослідження:

- інформаційної бази діяльності банку;
- стану управління капіталом, його достатності для здійснення активних операцій банку;
- задоволення вимог стосовно капіталу з боку регулюючих зовнішніх органів;
- ризикованості структури капіталу;
- можливостей оптимізації структури капіталу з використанням конкретних методів і інструментів;
- джерел збільшення капіталу (зовнішніх та внутрішніх);
- системи критеріїв прийняття рішень відносно капіталу банку;
- впливу ризиків на діяльність банку [55].

На вибір стратегії управління капіталом банку впливає конкуренція, від якої залежать пріоритети ведення бізнесу та ефективність діяльності. Для затвердження стратегії управління капіталом банку доцільно дослідити його конкурентну позицію на банківському ринку [56].

Для даного дослідження застосуємо порівняльний конкурентний аналіз. Було обрано ряд банків-конкурентів, з якими порівнюємо АТ “Полтава-банк” за групою показників: обсяг активів, зобов’язань, капіталу та чистого прибутку (табл. 3.3-3.6).

Таблиця 3.3

**Позиція у конкурентному середовищі банків України
за рівнем активів, 2018–2020 рр.**

Назва банківської установи	2018 р.		2019 р.		2020 р.	
	сума, млн грн	рейтинг	сума, млн грн	рейтинг	сума, млн грн	рейтинг
“Полтава-банк”	2 322,7	3	2 534,7	3	3 160,3	3
“Банк Кредит-Дніпро”	9 722,0	1	8 577,9	1	12 803,6	1
“Правекс Банк”	4 500,1	2	5 764,6	2	7 665,3	2
“Оксі Банк”	564,8	5	506,6	5	695,5	5
“Радабанк”	1 504,3	4	1 862,9	4	2 882,3	4

У результаті порівняння оцінимо кожен банк за рейтинговою шкалою, що дасть можливість виявити їхнє місце на банківському ринку.

Таблиця 3.4

**Позиція у конкурентному середовищі банків України
за рівнем зобов'язань, 2018–2020 рр.**

Назва банківської установи	2018 р.		2019 р.		2020 р.	
	сума, млн грн	рейтинг	сума, млн грн	рейтинг	сума, млн грн	рейтинг
“Полтава-банк”	1 606,5	3	1 736,2	3	2383,7	4
“Банк Кредит-Дніпро”	8 996,5	1	7 937,3	1	11556,3	1
“Правекс Банк”	2 496,8	2	3 869,6	2	5945,6	2
“Оксі Банк”	358,8	5	299,9	5	488,8	5
“Радабанк”	1 235,6	4	1 553,0	4	2544,7	3

Серед банків було обрано: “Правекс Банк”, “Оксі Банк”, “Радабанк” та “Банк Кредит-Дніпро”. Усі вони займають схожу позицію на банківському ринку за кількістю активних операцій, рівнем капіталу та прибутку. Окрім того вищенаведені банки здійснюють свою діяльність здебільшого в межах області.

Таблиця 3.5

**Позиція у конкурентному середовищі банків України
за рівнем власного капіталу, 2018–2020 рр.**

Назва банківської установи	2018 р.		2019 р.		2020 р.	
	сума, млн грн	рейтинг	сума, млн грн	рейтинг	сума, млн грн	рейтинг
“Полтава-банк”	716,2	3	798,5	3	776,7	3
“Банк Кредит-Дніпро”	725,5	2	1 180,5	2	1247,3	2
“Правекс Банк”	2 004,2	1	1 895,0	1	1719,7	1
“Оксі Банк”	205,9	5	206,6	5	206,7	5
“Радабанк”	268,8	4	309,9	4	337,6	4

Проведений аналіз конкурентних позицій групи банківських установ свідчить, що за всіма показниками не простежується єдиного лідера, що говорить про рівну конкурентну позицію досліджуваних банків.

Якщо за рівнем активів та зобов'язань лідируючу позицію займає

“Банк Кредит-Дніпро”, то за рівнем власного капіталу лідером виступає “Правекс Банк”, а якщо порівняти обсяги чистого прибутку вища позиція рейтингу буде за “Полтава-банк”.

Таблиця 3.6

**Позиція у конкурентному середовищі банків України
за рівнем чистого прибутку, 2018–2020 рр.**

Назва банківської установи	2018 р.		2019 р.		2020 р.	
	сума, млн грн	рейтинг	сума, млн грн	рейтинг	сума, млн грн	рейтинг
“Полтава-банк”	93,5	1	123,2	1	56,9	1
“Банк Кредит-Дніпро”	-551,5	5	75,3	2	41,4	2
“Правекс Банк”	-121,4	4	-121,5	5	-182,8	5
“Оксі Банк”	-2,5	3	0,1	4	0,7	4
“Радабанк”	18,5	2	41,1	3	27,7	3

На основі наведених вище показників доцільним є визначення інтегрального показника банківських установ, що досліджуються (табл. 3.7). Як еталон доцільно взяти “Банк Кредит-Дніпро” як банк, який декілька років займає найвищу позицію у конкурентному середовищі.

За наступною формулою визначається інтегральний показник рівня розвитку організації:

$$I_{pp} = \sum_{i=1}^n n \frac{\Pi_i + B_i}{100}, \quad (3.1)$$

де I_{pp} – інтегральний показник розвитку організації;

Π_i – інтегральне значення показника окремої складової розвитку організації;

B_i – вагомість відповідного показника у межах окремої складової розвитку організації;

n – кількість показників, що характеризують рівень розвитку організації. Інтегральне значення показника окремого складника розвитку організації визначається так:

$$I_{pp} = \sum_{j=1}^m m \left(\frac{E_{j_i} - K_j}{E_j} \right), \quad (3.2)$$

де K_j – розрахункове значення відповідного показника у межах окремого складника розвитку організації;

E_j – еталонне значення відповідного показника у межах окремої складової розвитку організації;

m – кількість показників, які містять окрему складову розвитку організації.

Таблиця 3.7

**Рівень розвитку досліджуваних банків за інтегральним показником,
2018–2020 рр.**

Назва банку	Показник	Конкурентна позиція відносно еталону, %	Вага показника
“Банк Кредит-Дніпро”	Активи	100	0,2
	Зобов’язання	100	0,2
	Капітал	100	0,1
	Чистий прибуток	100	0,5
	Інтегральний показник рівня розвитку		100,0
“Полтава-банк”	Активи	25,8	0,2
	Зобов’язання	20,1	0,2
	Капітал	72,7	0,1
	Чистий прибуток	234,4	0,5
	Інтегральний показник рівня розвитку:		133,7
“Правекс Банк”	Активи	57,6	0,2
	Зобов’язання	43,2	0,2
	Капітал	178,2	0,1
	Чистий прибуток	0,0	0,5
	Інтегральний показник рівня розвитку:		38,0
“Оксі Банк”	Активи	5,7	0,2
	Зобов’язання	4,0	0,2
	Капітал	19,6	0,1
	Чистий прибуток	0,6	0,5
	Інтегральний показник рівня розвитку		4,2
“Радабанк”	Активи	20,1	0,2
	Зобов’язання	18,7	0,2
	Капітал	29,1	0,1
	Чистий прибуток	74,8	0,5
	Інтегральний показник рівня розвитку		48,1

За значенням показника інтегрального розвитку визначаємо оптимальну стратегію.

Шкала обґрунтування стратегії наведена в табл. 3.8.

Таблиця 3.8

**Шкала обґрунтування стратегії банків України
за інтегральним показником**

Межі значень інтегрального показника розвитку	Стратегія банку
0-40	Стратегія захисту
41-60	Пасивно-наступальна стратегія
61-80	Стратегія ринкової ніші
>81	Активно-наступальна стратегія

Дані табл. 3.7-3.8 свідчать, що для “Правекс Банк” та “Оксі Банк” найкращим вибором стратегії на 2021 р. буде захисна стратегія, для “Радабанк” пасивно-наступальна стратегія. “Полтава-банк” та “Банк Кредит-Дніпро” є лідерами серед досліджуваних банків, тому для них найкращою стратегією буде активно-наступальна, яка спрямована на залучення більше позикових коштів для збільшення розміру активів та розширення масштабів діяльності.

3.2. Управління банківським капіталом на операційному рівні

Оптимізація структури капіталу є важливою складовою управління капіталом банків. Вона полягає у встановленні такого співвідношення між власним і позиковим капіталом, за якого максимізувалася ефективність діяльності банківської установи. Процес оптимізації структури капіталу полягає у співвідношенні показників ефективності капіталу з урахуванням факторів впливу, ризику та досвіду управління. До найбільш поширених методів оптимізації структури капіталу відносять оптимізацію за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності, за критерієм мінімізації вартості капіталу та за критерієм мінімізації рівня фінансових

ризиків [32, с. 157]. Процес оптимізації структури капіталу банку поділяється на певні етапи, які наведені в табл. 3.9.

Таблиця 3.9

Процес оптимізації структури капіталу банку

Етапи процесу оптимізації	Зміст етапу
1. Аналіз фінансової звітності банку, встановлення планових потреб в капіталі	1.1. Проведення комплексної оцінки фінансового стану банку 1.2. Аналіз динаміки складу і структури існуючої структури капіталу
2. Визначення спрямованості оптимізації структури капіталу	2.1. Забезпечення оптимальності структури капіталу з позицій фінансової стійкості та ліквідності банку 2.2. Забезпечення оптимальності структури капіталу з позиції мінімізації його вартості та збільшення ринкової вартості банківської установи 2.3. Забезпечення оптимальної структури капіталу з позиції максимізації рівня рентабельності 2.4. Забезпечення оптимальної структури капіталу з позиції мінімізації фінансового ризику
3. Вибір критерію оптимізації	3.1. Нормативно-коефіцієнтний критерій 3.2. Критерій максимізації рівня рентабельності 3.3. Критерій мінімізації ризиків 3.4. Критерій мінімізації середньозваженої вартості капіталу
4. Формування оптимальної структури капіталу	4.1. Розрахунок оптимальної структури капіталу 4.2. Складання плану-графіка оптимізації капіталу

Метод оптимізації структури капіталу за критерієм максимізації рівня прогнозованої рентабельності полягає у розрахунках і порівнянні рівня рентабельності при різній структурі капіталу. Підвищення рентабельності власних коштів називають ефектом фінансового левериджу, тобто фінансовий леверидж характеризує доцільність використання позикових коштів, залучених банком [48, с. 354].

Ефект фінансового левериджу відображає рівень рентабельності власного капіталу за різних варіантів структури капіталу [48, с. 355]. Доцільним є розрахунок ефекту фінансового левериджу АТ “Полтава-банк” за 2018-2020 рр., використовуючи формулу:

$$\text{ЕФЛ} = (1 - C_{\text{пл}}) * (\text{КБР}_a - \text{ВК}_{\text{пк}}) * \frac{\text{ПК}}{\text{ВК}}, \quad (3.3)$$

де $C_{\text{пл}}$ – ставка податку на прибуток;

KBR_a – коефіцієнт валової рентабельності активів (відношення валового прибутку до середньої вартості активів), %;

$BK_{пк}$ – середній розмір відсотків за кредит, які сплачує банк за використання позикового капіталу, %;

ПК – розмір позикового капіталу;

BK – розмір власного капіталу.

Отже ефект фінансового лівериджу АТ “Полтава-банк” дорівнює:

$$EФЛ_{2018} = (1 - 0,18) * (0,053 - 0,149) * \frac{1606,5}{716,2} = -0,176;$$

$$EФЛ_{2019} = (1 - 0,18) * (0,062 - 0,149) * \frac{1736,2}{798,5} = -0,155;$$

$$EФЛ_{2020} = (1 - 0,18) * (0,025 - 0,088) * \frac{2383,7}{776,7} = -0,159.$$

Дані показники свідчать про неефективність залучення позикових коштів банком за 2018-2020 рр. Якщо у 2018 р. банк втрачав 17,6% доходу від позикових коштів, то на кінець 2020 р. – 15,9%.

Варто зазначити, що позиковий капітал для банку є головним джерелом проведення активних операцій, а тому банківська установа не може зменшити обсяг залучення позикового капіталу навіть за умови негативного значення ефекту фінансового лівериджу. Отже, АТ “Полтава-банк” необхідно покращити рентабельність активів банку на 7%, або зменшити ставку за депозитами на 7%.

Наступним критерієм оптимізації структури капіталу є критерієм мінімізації вартості капіталу, який полягає в оцінюванні власних та запозичених джерел за різних умов їх формування, обслуговування та здійснення багатоваріантних розрахунків середньозваженої вартості капіталу і, таким чином, пошуку найбільш реальної ринкової вартості банку [10, с. 81]. Використовуючи капітал з різних джерел, фінансові менеджери намагаються оптимізувати структуру капіталу, щоб зменшити середньозважену вартість капіталу – середню плату за всі джерела фінансування (табл. 3.9).

Аналіз даних таблиці 3.9 свідчить про зменшення показника середньозваженої вартості капіталу за рахунок більшого темпу зниження рівня

відсотка за кредит над темпом зниження рівня дивідентних виплат, що є позитивною ознакою. Мінімальна середньозважена вартість банківського капіталу досягається у 2020 р., за якої співвідношення позикового капіталу до власного становило 75,4% до 24,6%.

Таблиця 3.9

Розрахунок середньозваженої вартості капіталу

Показники	Роки		
	2018	2019	2020
1. Варіанти структури капіталу, %:			
1) власний капітал	30,8	31,5	24,6
2) позиковий капітал	69,2	68,5	75,4
2. Рвень передбачених дивідентних виплат	0,189	0,203	0,160
3. Рівень ставки відсотка за кредит	0,149	0,149	0,088
4. Ставка податку на прибуток	0,180	0,180	0,180
5. Рівень ставки відсотка за кредит з урахуванням податку на прибуток	0,122	0,122	0,072
6. Вартість складових частин капіталу:			
1) власної частини	5,821	6,395	3,936
2) позикової частини	8,455	8,369	5,441
7. Середньозважена вартість капіталу, %	7,6	7,7	5,1

Також розглянемо метод оптимізації структури капіталу за критерієм мінімізації рівня ризиків. Він включає обрання менеджером однієї з наступних стратегій:

1) агресивна стратегія – полягає у мінімізації рівня страхових резервів для забезпечення максимізації ефективності використання фінансових ресурсів із забезпеченням безперебійної операційної діяльності.

2) помірна стратегія, яка концентрується на вкладенні капіталу в оборотні активи та формуванні страхових резервів, або страхового полісу, якщо сума ризику є значною.

3) консервативна стратегія спирається на уникнення ризикових вкладень капіталу, формуванні резервів на випадок збитків [55].

Можна виокремити наступні види ризиків, управління якими здійснюється в процесі оптимізації структури капіталу: процентний ризик;

ринковий ризик; ризик ліквідності; географічний ризик.

З метою уникнення та зменшення процентного ризику, тобто недоотримання доходів від зміни процентної ставки, у банківській практиці використовують ГЕП-аналіз. ГЕП-аналіз – це процес управління розривом або незбалансованістю активів і зобов’язань банку, які чутливі до змін процентної ставки. Вона полягає у формуванні банківського портфеля, який виражається сумою перевищення або недостачі активів із змінною ставкою над зобов’язаннями зі змінною ставкою в певний період часу [22]. Банківська установа за показником ГЕПу вважається повністю захищеною від несприятливих змін процентних ставок, якщо розрив між чутливими активами і зобов’язаннями буде мінімальним. Встановлення рівноваги між ними є неможливим, адже на їх співвідношення впливає велика кількість факторів, наприклад особливості діяльності конкретного банку і структура банківського портфеля, характерна для фінансового ринку на даний період часу [59].

З метою аналізу несбалансованості активів та зобов’язань банку, які чутливі до змін процентної ставки, використовуємо статистичну модель процентних розривів (ГЕП-аналіз).

У табл. 3.10-3.12 відображені фінансові активи та зобов’язання АТ “Полтава-банк” відповідно до термінів погашення за 2018-2020 рр. Аналіз даних табл. 3.10 свідчить про перевищення чутливих до змін процентних ставок активів над зобов’язаннями на 431,5 млн грн.

Таблиця 3.10

Аналіз процентного ризику АТ “Полтава-банк” за 2018р.

Показники	На вимогу і менше 1 місяців	Від 1 до 12 місяців	Від 12 місяців до 2 років	Понад 2 роки	Немонетарні	Разом
Усього фінансових активів, млн грн	489,9	541,9	303,4	-	-	1335,2
Усього фінансових зобов’язань, млн грн	125,9	593,1	89,9	-	94,8	903,7
Чистий розрив за процентними ставками	364,0	-51,2	213,5	0,0	-94,8	431,5

Найбільш несбалансованим періодом вартості є активи і зобов'язання на вимогу і менше 1 міс. розміром 364 млн грн та від 12 міс. до 2 р. розміром 213,5 млн грн.

Таблиця 3.11

Аналіз процентного ризику АТ “Полтава-банк” за 2019р.

Показники	На вимогу і менше 1 місяців	Від 1 до 12 місяців	Від 12 місяців до 2 років	Понад 2 роки	Немоне-тарні	Разом
Усього фінансових активів, млн грн	845,4	465,6	178,7	238,3	131,9	1859,9
Усього фінансових зобов'язань, млн грн	619,4	965,6	63,9	-	-	1648,9
Чистий розрив за процентними ставками	226	-500	114,8	238,3	131,9	211,0

Аналіз даних табл. 3.11 свідчить про перевищення чутливих до змін процентних ставок активів над зобов'язаннями на 211,0 млн грн. Найбільш несбалансованим періодом вартості активів і зобов'язань є від 1 міс. до 12 міс. розміром 500 млн грн, на вимогу і менше 1 міс. розміром 226 млн грн та понад 2 р. розміром 238,3 млн грн.

Таблиця 3.12

Аналіз процентного ризику АТ “Полтава-банк” за 2020р.

Показники	На вимогу і менше 1 місяців	Від 1 до 12 місяців	Від 12 місяців до 2 років	Понад 2 роки	Немоне-тарні	Разом
Усього фінансових активів, млн грн	668,2	1349,5	246,9	234,2	166,6	2665,4
Усього фінансових зобов'язань, млн грн	1429,9	722,9	60,2	100	-	2313,0
Чистий розрив за процентними ставками	-761,7	626,6	186,7	134,2	166,6	352,4

Аналіз даних табл. 3.12 свідчить про перевищення чутливих до змін процентних ставок активів над зобов'язаннями на 352,4 млн грн. Найбільш несбалансованим періодом вартості активів і зобов'язань є на вимогу і менше

1 міс. розміром 761,7 млн грн та від 1 до 12 міс. розміром 626,6 млн грн.

Аналізуючи дані табл. 3.10-3.12, можна зробити висновок про наявність позитивного ГЕПу за 2018-2020 рр., що є позитивною ознакою.

До негативної тенденції можна віднести зростання розміру розривів між чутливими до змін процентних ставок активів та зобов'язань з 364 млн грн у 2018 р. до 761,7 млн грн у 2020 р. Така негативна динаміка зменшує захищеність АТ “Полтава-банк” від негативного впливу процентних ставок.

Наступним важливим ризиком є ринковий, який означає ймовірність виникнення збитків або додаткових втрат, або недоотримання доходів унаслідок несприятливої зміни курсів іноземних валют, вартості фінансових інструментів [46, с. 277]. Для вимірювання та оцінювання рівня ринкового ризику використовують методологію Value-at-Risk (VaR).

Value-at-Risk – це ймовірнісно-статистична методика визначення співвідношення між цінними показниками та рівнем ризику [22].

Виокремлюють три способи розрахунку ринкового ризику:

- аналітичний метод (варіаційно-коваріаційний метод);
- метод історичного моделювання;
- метод статистичного моделювання (метод Монте-Карло) [22].

У АТ “Полтава-банк” використовують метод історичного моделювання, який не опирається на теорію ймовірності і вимагає відносно невеликого числа припущень щодо статистичних розподілів для ринкових факторів ризику. Для цього будують велику кількість гіпотетичних значень ринкових факторів на основі їх минулих значень і процентних змін за останні періоди. Таким чином, отримані гіпотетичні значення ґрунтуються на реальних даних і на основі цих теоретичних наборів значень ринкових факторів розраховують гіпотетичну вартість фінансового портфеля. Порівняння цих значень з поточною вартістю портфеля дає можливість знайти величину прибутків і збитків, викликаних зміною ринкових факторів.

У табл. 3.13 наведені теоретичні збитки від ринкового ризику АТ “Полтава-банк” за 2018-2020 рр.

Аналіз даних табл. 3.13 свідчить про зростання рівня ринкового ризику та можливих збитків банку від їх настання з 91,3 млн грн у 2018 р. до 171,5 млн грн у 2020 р., однак значення ринкового ризику знаходиться в межах ліміту.

Таблиця 3.13

Аналіз показників ринкового ризику АТ “Полтава-банк” за 2018-2020р.

Показники	Ліміт відкритої валютної позиції	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Зміни у 2020 р. до 2018 р. (+,-)
Значення загальної довгої відкритої валютної позиції Л13-1, %	5	0,3218	0,3469	0,3535	0,0317
Значення загальної короткої відкритої валютної позиції Л13-2, %	5	0,0281	0,6118	0,3418	0,3137
Обсяг ризику по VaR, млн грн	x	91,3	158,8	171,5	80,2

У табл. 3.14-3.16 наведені валютні позиції АТ “Полтава-банк” за 2018-2020 рр.

Таблиця 3.14

Аналіз валютного ризику АТ “Полтава-банк” за 2018р.

Назва валюти	Монетарні активи, млн грн	Монетарні зобов'язання, млн грн	Чиста позиція, млн грн
Доллар США	219,5	219,1	0,4
Євро	50,2	49,9	0,3
Російські рублі	2,9	2,8	0,1
Інше	0,2	0,1	0,1
Всього	272,8	271,9	0,9

У табл. 3.14 сума всіх монетарних активів перевищує суму монетарних зобов'язань на 0,9 млн грн. Це відбулося за рахунок перевищення розміру активів над зобов'язаннями за долларами США (на 0,4 млн грн), євро (на 0,3 млн грн), російськими рублями (на 0,1 млн грн) та іншими валютами (на 0,1 млн грн).

У табл. 3.15 сума всіх монетарних зобов'язань перевищує суму монетарних активів на 1,7 млн грн. Це відбулося за рахунок перевищення

розміру зобов'язань над активами за долларами США (на 3,8 млн грн).

Таблиця 3.15

Аналіз валютного ризику АТ “Полтава-банк” за 2019р.

Назва валюти	Монетарні активи, млн грн	Монетарні зобов'язання, млн грн	Чиста позиція, млн грн
Доллар США	264,7	268,5	-3,8
Євро	111,3	110,9	0,4
Російські рублі	4,4	4,3	0,1
Інше	1,7	0,1	1,6
Всього	382,1	383,8	-1,7

У свою чергу, частка монетарних активів переважає над зобов'язаннями у євро, російських рублях та інших валютах (0,4 млн грн, 0,1 млн грн, 1,6 млн грн відповідно).

Таблиця 3.16

Аналіз валютного ризику АТ “Полтава-банк” за 2020р.

Назва валюти	Монетарні активи, млн грн	Монетарні зобов'язання, млн грн	Чиста позиція, млн грн
Доллар США	416,7	418,3	-1,6
Євро	119,2	119,8	-0,6
Російські рублі	4,6	4,5	0,1
Інше	2,2	0,1	2,1
Всього	542,7	542,7	0

У табл. 3.16 сума всіх монетарних активів рівна сумі монетарних зобов'язань. Частка зобов'язань є більшою за активи за долларами США та євро (на 1,6 млн грн та 0,6 млн грн відповідно). У свою чергу, частка монетарних активів переважає над зобов'язаннями у російських рублях та інших валютах (0,1 млн грн та 2,1 млн грн відповідно).

У табл. 3.17 наведені очікувані зміни курсу валют та їх вплив на прибуток і власний капітал АТ “Полтава-банк” за 2018-2020 рр.

Аналіз даних табл. 3.17 показує, що вплив валютного курсу на прибуток і власний капітал був рівнозначним через те, що прибуток включається до його власного капіталу, а в його складі окрім прибутку немає складових, які були б виражені в іноземній валюті або залежали від коливань валютного курсу.

Таблиця 3.17

Аналіз валютного ризику АТ “Полтава-банк” за 2018-2020р.

Очікувані зміни курсу валют	Вплив на прибуток і власний капітал		
	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Зміцнення доллара США на 5%	17	-193	-81
Послаблення доллара США на 5%	-17	193	81
Зміцнення євро на 5%	12	20	-31
Послаблення євро на 5%	-12	-20	31
Зміцнення російських рублів на 5%	3	5	8
Послаблення російських рублів на 5%	-3	-5	-8
Зміцнення інших валют та металів на 5%	50	85	107
Послаблення інших валют та металів на 5%	-50	-85	-107

Найбільший вплив на прибуток і власний капітал сприймає зміцнення і падіння курсу доллара США через велику частку монетарних активів і зобов'язань банку у даній валюті. При чому курсу доллара США до гривні обернено впливає на розміри прибутку і власного капіталу, коли курси інших валют впливають в прямій залежності.

Для покращення якості управління ризиком в банківській установі нами запропоновано наступні рекомендації:

- 1) хеджування ризику шляхом сек'юритизації активів;
- 2) обмеження повноважень з прийняття управлінських рішень через запровадження чіткого розподілу функцій, обов'язків, повноважень, відповідальності з ризик-менеджменту і ефективного внутрішнього контролю;
- 3) формування в банку спеціального підрозділу по управлінню ризиками, що дасть змогу поставити управління ризиками на один рівень з іншими основними підрозділами банку;
- 4) застосування кількісних моделей, що забезпечують симуляцію та аналіз впливу змін у ринковому середовищі на рівень ризику банку та пов'язаного з цим впливу на його ліквідність, прибутковість та платоспроможність.

ВИСНОВКИ

1. Узагальнюючи погляди науковців щодо сутності поняття капіталу варто сказати, що банківський капітал – сукупність власних, залучених і позикових ресурсів комерційного банку, інвестованих в капітал з ціллю формування банківської установи та її подальшого функціонування шляхом проведення активних операцій з метою отримання прибутку.

2. Аналіз діяльності АТ “Полтава-банк” дозволяє зробити наступні висновки:

- капітал АТ “Полтава-банк” за 2018-2020 рр. збільшився на 837,7 млн. грн або на 36,1%. Це відбулося за рахунок зростання позикового та власного капіталу відповідно на 772,2 млн. грн (48,4%) та 60,5 млн. грн (8,4 %). У складі позикового капіталу найбільшу частку займають кошти клієнтів, які збільшилися на 706,5 млн. грн. або на 45,7 %. У власному капіталі банку найбільшу частку займає статутний капітал. Варто сказати, що темп зростання позикового капіталу є більшим, ніж темп зростання власного, що призводить до формування більших прибутків, але зменшує фінансову стійкість та платоспроможність банківської установи;

- за період 2018-2020 рр. у структурі коштів клієнтів найбільшу частку займали кошти від юридичних осіб. Дана складова мала найбільший темп приросту (на 49,3%), а їх загальна сума зросла з 845,1 млн грн до 1262,1 млн грн. Обсяг коштів, отриманих від фізичних осіб, за період 2018-2020 рр. збільшився з 676,3 млн грн до 964,9 млн грн, або на 42,7%, кошти, отримані від державних та громадських організацій, збільшилися з 24,1 млн грн до 25 млн грн, або на 3,7%;

- досліджуваний банк повністю відповідає усім економічним нормативам. Регулятивний капітал банку збільшився на 173,7 млн грн, або на 36,8%, що призвело до зростання показників адекватності регулятивного капіталу з 33,4% до 37,1%, а основного – з 23,3% до 27,8%;

- спостерігається негативна динаміку показників рентабельності, показників чистого процентного спреду та чистої процентної маржі, що говорить про перевищення темпу зростання процентних витрат над темпом зростання процентних доходів за досліджуваний період. Це свідчить про зменшення дохідності від процентних операцій банку;

- спостерігається тенденція до зниження показників рівня ліквідності, за виключенням короткострокової ліквідності. За досліджуваний період активи АТ “Полтава-банк” є абсолютно ліквідними, однак спостерігається негативна динаміка до їх зниження;

- аналіз показників, що характеризують фінансову стійкість за період 2018-2020 рр. показує, що стійкість та надійність комерційного банку знизилась, що спровоковано зростанням позикового капіталу.

3. З ціллю удосконалення стратегічного управління капіталом АТ “Полтава-банк” нами:

- було обгрунтовано оптимальні етапи розробки стратегії управління капіталом: аналіз фінансової звітності банку; встановлення планових потреб в капіталі; визначення спрямованості оптимізації структури капіталу; вибір методу оптимізації структури капіталу; процес оптимізації структури капіталу;

- було досліджено сильні і слабкі сторони досліджуваного банку на основі SWOT-аналізу. Сильними сторона є спеціалізація на кредитуванні малого бізнесу, а також низька частка безнадійних кредитів в структурі кредитного портфеля. До слабких сторін банку віднесено недостатньо кваліфікаційний рівень персоналу та недосить якісні технології;

- було запропоновано розрахувати інтегральний показник, який дозволить обрати оптимальну стратегію управління капіталом. Для АТ “Полтава-банк” найкращою стратегією буде активно-наступальна, яка спрямована на залучення більше позикових коштів для збільшення розміру активів та розширення масштабів діяльності.

З ціллю удосконалення управління капіталом на операційному рівні нами:

- досліджено показники ефекту фінансового лівериджу, які свідчать про

неефективність залучення позикових коштів банком за 2018-2020 рр. Якщо у 2018 р. банк втрачав 17,6% доходу від позикових коштів, то на кінець 2020 р. – 15,9%. Варто зазначити, що позиковий капітал для банку є головним джерелом проведення активних операцій, а тому банківська установа не може зменшити обсяг залучення позикового капіталу навіть за умови негативного значення ефекту фінансового лівериджу;

- досліджено показники середньозваженої вартості капіталу, які свідчать про зменшення показника середньозваженої вартості капіталу за рахунок більшого темпу зниження рівня відсотка за кредит над темпом зниження рівня дивідентних виплат, що є позитивною ознакою. Мінімальна середньозважена вартість банківського капіталу досягається у 2020 р., за якої співвідношення позикового капіталу до власного становило 75,4% до 24,6%;

- використана модель процентних розривів (ГЕП-аналіз), за якою можна зробити висновок про наявність позитивного ГЕПу за 2018-2020 рр. До негативної тенденції можна віднести зростання розміру розривів між чутливими до змін процентних ставок активів та зобов'язань з 364 млн грн у 2018 р. до 761,7 млн грн у 2020 р. Така негативна динаміка зменшує захищеність АТ “Полтава-банк” від негативного впливу процентних ставок;

- оцінено рівень та вплив ринкового ризику на банківський капітал за методологію Value-at-Risk. Спостерігається зростання рівня ринкового ризику та можливих збитків банку від їх настання з 91,3 млн грн у 2018 р. до 171,5 млн грн у 2020 р., однак значення ринкового ризику знаходиться в межах ліміту (5%);

- досліджено вплив валютного курсу на прибуток і власний капітал, який показав, що найбільший вплив на прибуток і власний капітал спричиняє зміцнення і падіння курсу доллара США через велику частку монетарних активів і зобов'язань банку у даній валюті. При чому курс доллара США до гривні обернено впливає на розміри прибутку і власного капіталу, коли курси інших валют впливають в прямій залежності.

Проведені нами дослідження стосовно банківського капіталу надають

підстави аргументувати певні рекомендації стосовно удосконалення управління капіталом АТ “Полтава-банк”, зокрема:

- 1) пріоритет на формування якісної структури капіталу;
- 2) приділити увагу питанню можливої реорганізації банку через поглинання іншого банку, або злиття. В перспективі об'єднання дрібних банків дозволить розширити проведення активних операцій, вкладати більші обсяги коштів у великі інвестиційні проекти, посилити конкурентну позицію на ринку, що, у свою чергу, покращить ефективність залучення і використання капіталу банку;
- 3) залучати міжнародний капітал для розширення діяльності у такій кількості, що не призведе до негативних наслідків;
- 4) підтримувати довіру населення до банківської системи та покращувати імідж банківської установи шляхом реклами та інших методів просування для збільшення розмірів позикового капіталу;
- 5) процес залучення капіталу за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел повинен оптимально забезпечувати інтереси як самої банківської установи, так і акціонерів, враховуючи при цьому ринкову вартість та очікуваний попит на банківські акції і загальний стан ринку;
- 6) здійснювати хеджування ризику шляхом сек'юритизації активів;
- 7) обмежувати повноваження з прийняття управлінських рішень через запровадження чіткого розподілу функцій, обов'язків, повноважень, відповідальності з ризик-менеджменту і ефективного внутрішнього контролю;
- 8) створити в банку спеціальний підрозділ по управлінню ризиками, що дозволить поставити управління ризиками на один рівень з іншими основними підрозділами банку;
- 9) використовувати кількісні моделі, що забезпечують симуляцію та аналіз впливу змін у ринковому середовищі на рівень ризику банку та пов'язаного з цим впливу на його ліквідність, прибутковість та платоспроможність.